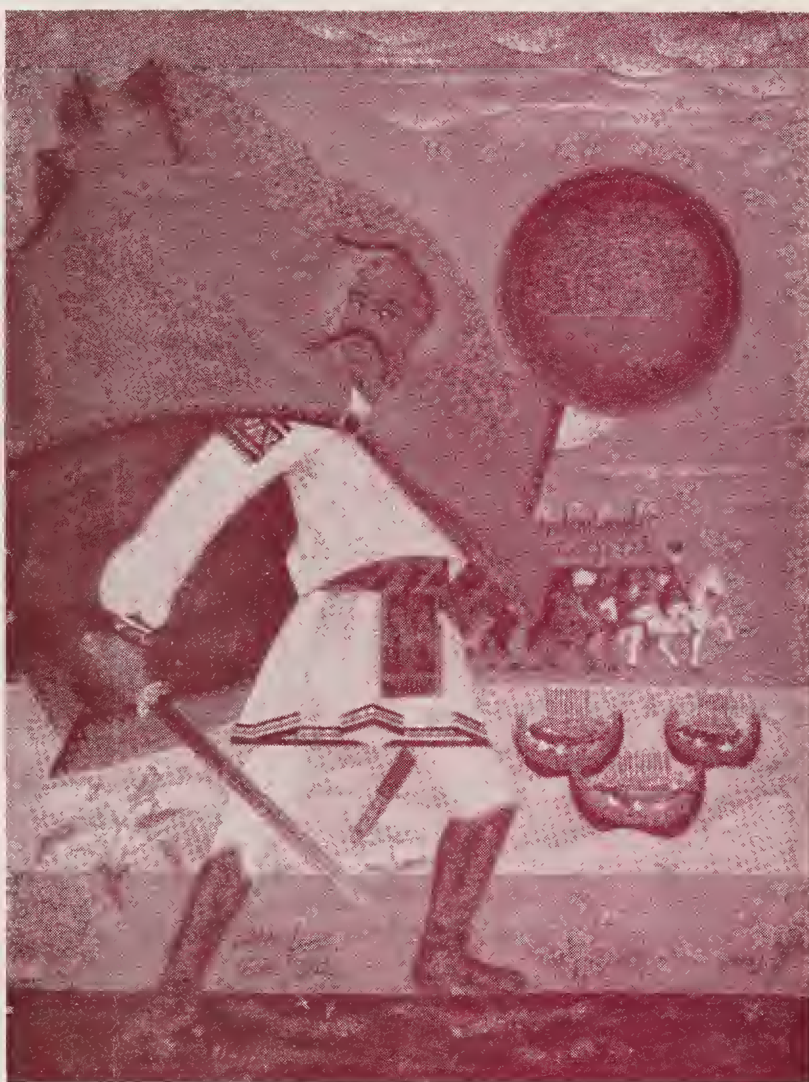
САМОСТІЙНА УКРАЇНА

ЛИПЕНЬ 1963

INDEPENDENT UKRAINE

ВАСИЛЬ ДЯДИНЮК: КНЯЗЬ СВЯТОСЛАВ (960 - 972)

ЧІКАГО — НЬЮ-ЙОРК

САМОСТІЙНА УКРАЇНА
INDEPENDENT UKRAINE

Ukrainian Monthly Magazine
Published monthly by the Organization for the Rebirth of Ukraine
Cooper Station P. O. Box 4
New York 3, N. Y.
Edited by Editorial Staff
Editor in Chief Michael Panasiuk
Yearly subscription $4.00, single copy 50 cents.
Mailed at Chicago, Illinois
Видає: Центральна Управа Організації Державного Відродження України
Редагує Колегія
Головний Редактор Михайло Панасюк
Адреса Редакції і Адміністрації:
"INDEPENDENT UKRAINE"
2315 W. Chicago Ave.
Chicago 22, Ill.
Phone: ARmitage 6-0066

Передплата «Самостійної України» виносить річно: в ЗДА і Канаді — 4 дол.; в Англії і Австралії — 24 шилінґи; в інших державах рівновартість 4 дол. в перечисленні на валюту даної держави.

ПОЖЕРТВИ

Зложили панове:

В. Каліцінський	1.00
С. Левкут	10.00
А. Заяць	2.00
Шибінський	2.00
М. Крищишин	2.00
Д. Фушей	2.00
В. Мудрий	2.00
В. Процик	1.00
У.Н.О Філія Едмонтон	4.00
М. Клюфас	1.00
К. Кізюк	1.00

Щиро дякуємо!
Адміністрація «С.У.»

ЦЕНТРАЛЬНА УПРАВА ОДВУ

вибрана 25-ою Конвенцією ОДВУ в Лігайтон

Проф. Олександер Грановський — Президент, Володимир Різник — Голова, Степан Куропась — Місто-голова, Євген Скоцко — Місто-голова, Богдан Левицький — секретар, Михайло Белендюк — фінансовий референт, Степан Стецик — касир, Ярослав Гайвас — організаційний референт, Петро Ґенґало — референт зв'язків, Андрій Шекерик — пресовий референт, Юлія і Юринець — референт молоді, Яків Кльований — культурно-освітній референт, Михайло Михалевич — інформаційний референт, Іларіон Поліщук — імпрезовий референт, Лев Куделя — референт «Визвольного Фонду», Михайло Панасюк — редактор «Самостійної України», Дмитро Січ — кореспондент відділу в «СУ»: «Вісті з укр. діяспори», Д-р Денис Квітковський — референт зв'язків з англомовним світом, Михайло Колодій — архівар і директор канцелярії, Роман Папроцький — вільний член, Володимир Зуляк — вільний член, Іван Харамбура — вільний член, Роман Крупка — вільний член.

Контрольна Комісія:

Теофіль Бак-Бойчук — голова, Михайло Граб — Містоголова, Микола Андрейко — секретар, Карло Манківський — член, Євген Новіцький — член, Леонід Веремієнко — член.

Організаційний Трибунал

Михайло Середович — предсідник, Іван Попович — заст. предсідника, Степан Кричук — секретар, Максим Скорупський — член, Петро Войтович — член.

***

Для справ поправки статуту і виготовлення проєктів правильників для Організаційного Трибуналу, Контрольної Комісії, Управи Оселі ім. О. Ольжича та Видавничої Спілки в Чікаґо, 25-та Конвенція ОДВУ вибрала **Кодифікаційну Комісію** в складі:

Володимир Різник, Михайло Середович, Мирослав Чаповський, Ярослав Гайвас, Микола Лаба, проф. Ол. Грановський, Богдан Левицький і Михайло Колодій.

***

На першому пленарному засіданні Центральної Управи вибрано **Екзекутиву ЦУправи** в такому складі:

Володимир Різник — Голова, Богдан Левицький — секретар, Михайло Белендюк — фінансовий референт, Ярослав Гайвас — організаційний референт, Петро Ґенґало — референт зовнішніх зв'язків.

***

Почесне членство ОДВУ

на 25-тій Конвенції ОДВУ одержали:

Проф. Ол. Грановський, Володимир Різник, Степан Куропась, Іван Харамбура, Володимир Черватюк, Іван Попович, Євген Скоцко, Степан Коцюба, Степан Левкут і Павлина Різник.

***

Відзначення грамотами і медалями

за примірну й корисну працю одержали слідуючі Відділи ОДВУ

20-ий Відділ ОДВУ в Рочестері, 2-ий Відділ ОДВУ в Чікаґо, 23-ий Відділ ОДВУ в Алентавні.

САМОСТІЙНА УКРАЇНА

РІК XVI ЛИПЕНЬ, 1963 Ч. 7(173)

Теодор Курпіта

ОСТАННЯ СПОВІДЬ

В роковини Великого Каменяра

Стояв над Львовом синій травень,
Мов Богом взятий із казок,
Шуміли в Стрийськім Парку трави
І серце в пальці брав бузок,
І десь хотілося летіти,
Кудись бажалося іти,
Де вічно квітнуть ніжні квіти
Життя і щастя, і мети...

А за вікном, де білі клени
Стояли, повні самоти,
Здорові йшли й ішли ранені
На ніколаєвські фронти.
І їх вела, їх душі жерла
Над шумом Сяну і Дніпра
Велика пісня «Ще не вмерла»,
Вогненний поклик «Не пора!»...

І, кріс стискаючи в долонях
За цісаря і за царя,
По Маківках і по Лисонях
Мазепи сяла їм зоря
І смутком кликали калини
Гонити ката звідсіля
Кріпацький князь з села Моринець
І син рудавий коваля.

І в час такий, як пульса сімен
Косичили творців вінком,
Вмирав, покинутий усіми,
Безсилий вождь — Іван Франко,
Що, звівши на землі востаннє
Розумні очі догори,
З гарячки білими устами
В житті востаннє говорив:

«Прости мені, могутній Боже,
На дошці смертного лігва
Мій кожен чин і задум кожен,
І серцем писані слова...
Я не служив зрадливим феям,
Не йшов у грішників сліди,
А все життя шукав Тебе я
І падав в розшуках в блуди.

Я вірю в царство, що на небі,
І серед рідних та чужих
Не виступав я проти Тебе,
А був і є все проти тих,
Що євангелію чудову
Твоїх поук і світлих діл
Поклали не в життя основу,
А положили на престіл...

Я чесно бив, та бив замало,
І бив нецільно, признаюсь,
Панків, які, неначе сало,
Кохають українську Русь
І забувають люд і віру
Та постригаються в кати,
Здираючи із брата шкіру,
Щоб тільки власну зберегти...

Я сорок літ народ провадив,
Як Ти велів мені, за це
Вошиві вождики громади
Нахаркали мені в лице,
Та Ти забудь їм цю провину,
Не згадуй вчинків їх ні слів,
І дай їм вільну Україну,
Що нею я ввесь вік горів...

Прости мені цю всю провину,
Що я.... Але у цей момент
Христос явивсь і мовив: Сину,
Хай дух твій в мені відпічне!
Зближається доба завершень,
Скінчився твій тернистий плай,
І, як найпершому з найперших,
Тобі дарую вічний рай.

Іди у рай! Та край з облуди
Не вирве правота твоя,,
Твої плюгавитимуть люди
Твоє осяяне ім'я,
Збиратиметься рід зміїний
В трагічности страшний четвер,
Щоб, шильд убравши України,
Самому виплисти наверх...

Однак кажу тобі, Іване,
І слухай вважливо мене!
Так довго край твій не постане,
Як довго серце там одне
Не битиметься за свободу,
Як довго в сяєві знамен,
Топтатимуть ім'я народу
В ім'я своїх малих імен...

Франко замкнув гарячі очі
І серця тріснула струна,
Та голос занімів пророчий
Спасителя і віщуна...
Мовчало місто... Линув гамір...
За дзвін не квапилась рука,
Лиш янголи в небеснім храмі
Святим дзвонили про Франка.

Ю. Миколич

СПРОБА РОЗГЛЯДУ ПРОБЛЕМ Й ІДЕОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛІЗМУ

Студійна конференція, яку спільно влаштували 15 і 16 червня ц.р. в Торонті Українське Національне Об'єднання (Канада), Організація Державного Визволення України (ЗДА) і Об'єднання Українських Академічних Товариств «Зарево», заслуговує на докладніше її обговорення з двох причин:

Поперше, її доповідачі й учасники це вже молодший «нарибок» Українського Націоналістичного Руху; більшість з них оформилися в цьому русі вже щойно під час останньої світової війни, а політично і фахово вишколювалися вже на еміґрації в демократичних системах країн їхнього перебування. Не дивлячись на брак між ними особистого контакту через географічну розкиданість по різних кінцях Америки, Канади і Европи, все ж їхні виступи виявили незвичайну однозгідність у підході до питань порушених на конференції, особливо питань, що торкаються ідеологічних заложень українського націоналізму.

Подруге, Торонтська конференція була першою — і, треба бажати, не останньою спробою перевірити і передискутувати основні ідеологічні принципи Українського Націоналістичного Руху на протязі останніх кільканадцяти років. Тематичний засяг і обмежений час конференції, звичайно, не дали змоги докладніше спрецизувати й устійнити всі точки ідеології українського націоналізму. Конференція і її доповідачі підняли тільки певні питання, які необхідно тепер ширше передискутувати і в майбутньому узгіднити.

Серед нашої суспільности — всієї суспільности! — існує фальшивий підхід до питань ідеології. Для одних ідеологія й ідеологічні питання це умова ґімнастика, якою повинні займатися тільки ті, хто має час і охоту; для інших вона зводиться до кількох фраз і понять таких як «Нація понад усе!», «Наша сила в нас самих!»- «Воля Україні!», тощо, і які, наче чародійна формула, мали б розв'язати всі складні питання нашого національного життя; для третіх саме слово «ідеологія» викликає асоціяцію з советськими аґітпропаґандивними мітинґами з їхніми нудотними закликами до «ідеологічної пильности» по партійній лінії і тому вони дивляться на всякий наголос на ідеологію як на прикмету тоталітаризму.

А все ж питання ідеології є ключевим питанням у теперішній нашій визвольній боротьбі й неменш важливим буде в майбутньому будівництві української держави. Ідеологія — це рушійна сила кожного революційного руху і водночас основна база політично-устроєвої програми при оформлюванні його революційних здобутків. Годі уявити собі перемоги християнства над поганським Римом без наявности християнської ідеології, яка була натхненням для місійної роботи Апостолів і їх послідовників і для мученицької самопожертви первісних християн на арені римського Колісею.

Дуже влучно підкреслив на Торонтській конференції Б. Боцюрків, що «відношення між ідеологією й політичною практикою обосторонне: ідеологія просвічує шлях практиці, надає їй цілеспрямованости та критерій для оцінки й узагальнення окремих явищ і подій; з другого боку, практика збагачує ідеологію, провірює- справляє і доповняє її. Ідеологія являється важливим елементом політичної сили, зокрема коли, попри емоційно-волеву мобілізацію членів даної політичної групи, вона промінює й назовні, **з'єднує прихильників між невтральними й байдужими та демобілізує ідейно і морально противника.»**

Я підкреслив останні ствердження д-ра Боцюрківа, бо це та істина, важливість якої прекрасно визнають комуністи і яку вони намагаються переводити в життя в їхній світовій політиці, а яку нехтують західні демократії в «холодній війні». До деякої міри нехтуємо її й ми,

українська еміґрація, коли, як підкреслив інший доповідач на конференції, д-р. М. Антонович, ставимо перед світом питання визволення України в чисто політичній площині, а недостатньо наголошуємо перед громадськістю західніх країн вселюдські ідеологічні аспекти нашої національної боротьби.

Розмах і сила ОУН і Українського Націоналістичного Руху перед і під час останньої війни основувалися на інтенсивності ідеологічної роботи так серед самих членів Організації, як і серед всього населення України там, де сягали впливи Організації. А послаблення Руху після війни було спричинене не тільки його розколом, але й занедбанням його ідеологічної роботи. Зрештою навіть і сам розкол, поруч інших факторів, мав у собі до деякої міри ідеологічне підложжя, спричинене розходженням у розумінні основних засад націоналістичної ідеології. Бо ж ідеологічні поняття українського націоналізму, які, як схарактеризував д-р Боцюрків, на Західніх українських землях підо впливом Донцова еволюціонували «в напрямі ірраціоналізму і з наголосом на вольовість, моральний релятивізм, ексклюзивність, культ сили, елітаризм, колективізм та ідеологічну тотальність», розходилися з ідеологічними поняттями напр. Вассияна, Онацького, Ольжича й інших провідних членів націоналістичного руху. Ці розходження яскраво (і трагічно!) виявили себе у революційній практиці воєнної доби.

Ці розходження існують і тепер, хоч існує питання, чи вони дійсно суттєві і глибокі, бо правдоподібно життя вже змодифікувало деякі скрайності. А все ж розходження існують і виявляються, як окреслив д-р Боцюрків, у трьох наставленнях, трьох оцінках пройденого етапу українського націоналізму: 1) догматичній, яка «відкидає всякі зміни в ідеології як опортунізм, а то й зраду»; 2) «радикально-ревізіоністичній, з тенденцією до прагматизму»; — 3) середній, «де відчувається тяготіння до більш обережного перегляду ідеологічних позицій українського націоналізму». Хоча Боцюрків не сказав, які конкретно націоналістичні групи треба утотожнювати з кожною з трьох позицій, то все ж, узагальнюючи його характеристику трьох груп можна віднести по черзі до Закордонних частин ОУН («бандерівців»), ОУН-З («угаверівців») і ОУН очолювану подк. Мельником. Якщо йдеться про учасників Торонтської конференції, то вони також зайняли третю позицію, тобто позицію конечности перегляду і відсвіження ідеологічних понять українського націоналізму там, де це потрібне, але зберігаючи основні й незмінні його заложення.

До основних заложень українського націоналізму треба віднести такі його постуляти:

1. Поняття нації як найвищої форми суспільної організації людської спільноти, зв'язаної спільними духовими й історичними традиціями та прагненням до спільного життя в одному політичному організмі. Свого часу популярним було до спільних духових традицій зараховувати схільність мови й культури, як це зробив і д-р Боцюрків у своїй доповіді на конференції. Мені здається, що цей погляд вимагає перегляду, бо ж у наших часах бачимо приклади існування почуття національної спільноти серед людей з різними мовами й різними культурними традиціями. Нація — це історичний і духовий твір, при чому духовий момент важливіший ніж історичний. У нашій історії ми мали видатних людей, які ані мовно, ані етнічно не були зв'язані з українською нацією, а все ж почували себе українцями і готові були жертвувати собою за українську націю (з одним з таких людей, ген. Сінклером, мені довелось бути особисто знайомим у тяжких умовах еміґраційного життя і я завжди подивляв його прив'язання до України, хоча він міг мати кращі вигоди в іншому, чужому нам, таборі).

У минулому трактування нації у вузькому мовному та кровно-етнічному розумінні приводило було до досить трагічної інтерпретації клича «Україна для українців!».

2. Необхідність державної суверенности й політичної незалежности нації як передумову повного розвитку її духових вартостей в цілому і ґарантію свободи її членів зокрема.

3. Ця державна суверенність нації може основуватися на власних силах нації, а не на обіцянках чи ґарантіях її сусідів та інших націй. Так само поневолена нація мусить орієнтуватися виключно на власні сили у її боротьбі за національно-державне визволення. Це не означає, що вона повинна відкидати посторонню допомогу, якщо ця допомога являється без нав'язання нації будьяких умов, які в майбутньому обмежували б її суверенність. Але ніяка нація не здобуде повної суверенности, коли вона свою визвольну боротьбу орієнтує виключно на допомогу чужих сил.

4. У національній спільноті, як і в кожному суспільному організмі, індивідуальні права членів мусять бути обмежені законами вищого суспільного порядку. Поскільки лише воля нації може ґарантувати свободу її членів і поскільки збереження цієї волі нації вимагає певної посвяти її членів, включно з по-

святою здоров'я, життя і особистих вигод, члени нації, для збереження їхньої ж свободи і прав, мусять ставити інтереси нації вище їхніх власних інтересів. Це й є принцип примату нації, висловлений в націоналістичному гаслі «Нація понад усе!».

Український націоналізм висунув ці принципи в 20-их роках як реакцію на тодішню розгубленість української політичної думки; і пізніше життя та приклади визвольної боротьби інших націй разом із зрілою аналізою законів міжнародного життя й політики лише підтвердили правильність цих принципів. Якщо ж сьогодні всі українські політичні групи визнають ці принципи, то тим краще для української справи.Йдеться ж одначе про те, щоб їх не тільки визнавати, але й поставити в основу політичної практики й дії, — це постулят українського націоналістичного руху.

Визнавши незмінність основних принципів націоналізму, виринає питання: про які ж зміни в націоналістичній ідеології йде мова? Йдеться про ряд похідних питань, що випливають із основних принципів і не були дотепер уточнені, або були неправильно інтерпретовані, або — врешті — інтерпретація їх мусить бути змінена й пристосована до нових умов життя й визвольної боротьби. Д-р Боцюрків у своїй доповіді на Торонтській конференції висунув цілий ряд таких питань. Зупинимося лише на кількох важливіших з них, розглянених докладніше на конференції.

1. Питання взаємовідношення між людиною й нацією.

На мою думку Український Націоналістичний Рух мусить чітко визначити його розуміння людини в суспільстві. Брак такого чіткого визначення привів би до якраз тих важливих ідеологічних розходжень в українському націоналістичному русі, про які я згадував вище, і до трагічного зловживання кличем «Нація понад усе!» як оправдання насильства і злочину над людьми в ім'я наче б то революційних ідеалів. Правда, як підкреслив на конференції Я. Гайвас, ОУН ще на початку 1942 р. за ініціятивою Ольжича визначила своє ставлення до ролі й права людини в суспільстві прийнявши як революційний клич **«Свобода народам! Гідність людині!».** Треба також пригадати, що гідність людини в суспільному організмі була також провідною ідеєю інших націоналістичних теоретиків, особливо Вассияна. Але на перехресті двох світових течій, — з яких одна, як підкреслив д-р Антонович на конференції, ліберальна, намагається надто обожувати людину, ставлячи людину як самоціль і логічно ведучи до поборювання рямок суспільного життя, а друга, тоталітарна, намагається заперечити індивідуальну гідність людини, роблячи з неї лише виробниче знаряддя, — нам і українському націоналізмові ще і ще раз треба наголосити, підкреслити і повторити наше ставлення до людини як духової істоти і повноцінного члена національної спільноти. «Без людини, без її творчого інтелекту не було б ніякого поступу, ні історії, ні культури, ні взагалі якогобудь пізнання. Тому до людини треба ставитися з належною пошаною, не можна її придушувати, обмежувати, насильно вкладати у вузенькі рамки, створені іншою недосконалою і в той чи інший спосіб обмеженою істотою, чи їх групою» (цитую з доповіді М. Антоновича на конференції). Влучно також підкреслив інший доповідач, д-р Стерчо, що, як показують недавні приклади визволених африканських і азійських народів, «брак толеранції внутрі визвольного руху під час визвольних змагань довів до встановлення тоталітарних диктатур у країнах по їх визволенні з-під чужого колоніялізму».

З питанням людини в суспільстві зв'язане й питання демократії, не як партійної програми, а як суспільно-політичного принципу взаємовідношення і прав людей і людських груп в суспільно-державному організмі. Знов таки два доповідачі на конференції, Антонович і Стерчо, підкреслили, що націоналізм у широкому розумінні як рух за визволення націй і демократія як принцип свободи людини в державі, що існує, за словами Лінкольна, як правління народу, через нарід і для народу, є не протиставленнями, а спорідненими поняттями. Не можна назвати вільною націю, в якій її члени є рабами правлячої групи; а зрештою сама сила нації основується на готовості її членів працювати для неї й захищати її незалежність, а такої готовости не можна чекати й вимагати від рабів. Навпаки, вони навіть готові будуть прийняти інше, чуже рабство, аби лише визволитися від існуючого рабства.

Дві доповіді на конференції, обмеженій часом, могли бути тільки ствердженням загальних принципів. До дальшого уточнення й розроблення залишаються деталі того, як український націоналізм уявляє собі здійснення цих принципів у практичному житті вільного національного існування. Не йдеться тут про щось нове в українському націоналізмі, про якусь ревізію його, бо, як ствердив на конференції Я. Гайвас, український націоналізм з усією енергією й цілеспрямованістю виступав проти визиску народу народом, проти визиску людини людиною, проти соціяльної несправедли-

вости. «Український націоналізм підкреслював і підкреслє, що всі є рівнорядними членами одного народу, всі є однаковими дітьми й братами . . . Український націоналізм з притиском висував побіч приватної власности принцип кооперативної, громадської, муніципальної, державної власности; принцип безплатного навчання для всіх, принцип повного соціяльного забезпечення і охорони здоров'я та цілий ряд інших, таких сьогодні актуальних в житті всіх народів вимог. . . У цьому відношенні український націоналізм не лише йшов крок-у-крок з розвитком у світі, але нераз його в неодному своєю рішучістю і з'ясованістю випереджував».

Недавно один американський журнал писав, що основною слабістю кубинського визвольного руху є брак чіткої політично-соціяльної програми, що мала б прийти на зміну Кастровій системі. Це треба пам'ятати і українській еміграції, бо так, як на думку американського журналіста, клич «Геть з Кастром!» недостатній для того, щоб підняти кубинські маси до боротьби за визволення, так і клич «Геть з Москвою й большевиками!» також ще не буде повністю вистарчальним і для мобілізації українських мас. Якщо ми несемо кличі свободи й людської гідности, то мусимо докладно з'ясувати, як ця свобода має виглядати, а зокрема запевнити і програмою і прикладом, що усунення одного тоталітаризму не приведе до встановлення нового, вирощеного на наших еміґраційних загумінках тоталітаризму.

2. Питання національних взаємовідносин.

Ще двадцять кілька років тому наше розуміння суверенности нації і української визвольної боротьби могло вкладатися в рамки вузької національної ексклюзивности і — так сказати — самовистарчальности. У нинішній час суверенність нації стала вже досить відносним поняттям і нам треба враховувати факт, що світ справді починає ставати тісно пов'язаною суцільною одиницею, в якій події в одному кінці світу впливають на долю народів в другому кінці.

Маючи це на увазі, не можна не погодитися з думкою Я. Гайваса на конференції про те, що нам треба розглядати наш визвольно-революційний рух як складову органічну частину загально-світового визвольного процесу, бо перемога над тиранією в одній країні приспішує і підсилює визвольні процеси в інших країнах, в тому числі і в СССР. Український націоналізм був одним з перших на світових барикадах боротьби за національне визволення у 20-му столітті, але ми дотепер не зуміли наголосити перед світом цієї універсальности нашого руху і його ідей.

Конкретне похідне питання, яке випливає з попереднього ствердження, це питання нашого ставлення до наших національних сусідів. Тут знов таки, як і в минулому, український націоналізм, на мою думку, повинен чітко підкреслити своє ставлення до всіх сусідніх націй, включно навіть з московською нацією і готовість боротися поруч них за національне і політичне визволення, якщо вони визнають наше право на національну суверенність на наших етнографічних землях.

Неменш важливим є також наше ставлення до над-національних об'єднань і спільнот. У світлі світового розвитку не є аж такою утопійною думкою можливість, що колись, і то навіть може на протязі одного покоління, наш теперішній світ перетвориться у федерацію народів з одним центральним федеральним урядом; передвісниками такої можливості є федераційні тенденції в Західній Европі, Азії, Африці й Південній Америці. Одначе, для нас питання міжнаціональних федерацій може бути питанням дальшого порядку, питанням, яке ми можемо розглядати аж після виборення незалежности України, бо міжнаціональний федералізм, якщо життя показує його доцільність, може творитися тільки на базі вільного союзу вільних націй, а не на базі примусового об'єднання інших націй якоюсь однією імперіялістичною нацією. Такий примусовий федералізм заперечує можливість найголовнішої передумови людського життя — вільного розвитку національного потенціялу й свободи та гідности кожної людини в суспільстві.

3. Перспективи визвольної боротьби в Україні.

Питанню національного визвольного руху в Україні під московським советським режимом прямо або безпосередньо були на конференції в Торонто присвячені аж три доповіді: О, Штуля-Ждановича, Я. Гайваса і Ю. Пундика.

Українська еміґрація, як і кожна еміґрація, має схильність попадати у крайності при обговорюванні можливостей визвольної боротьби на рідних землях: або крайньо перебільшену, мовляв там нарід бореться і ось завтра велетенська підпільна революційна армія (яка в таких випадках обов'язково, перебуває під наказами тієї політичної групи, до якої доповідач належить) вже вийде з підпілля і визволить Україну; або крайньо песимістичну, мовляв, там, на рідних землях, нарід так стероризований і зденаціоналізований, що єдина тільки

еміґрація ще може принести Україні визволення, коли советська імперія розпадатиметься під ударом зовнішніх сил, а якщо такий удар скоро не прийде, то хто знає, що з Україною станеться.

Яка ж дійсна ситуація в Україні і які перспективи наростання національного революційного спротиву там?

Відповідь на це треба шукати в об'єктивній аналізі конкретного життя і духових процесів, які проходять в СССР в загальному, а в Україні зокрема. Ця аналіза фактів примушує відкидати згадані вище крайні оцінки стану національного визвольного процесу в Україні як нереальні. Нереальною є уява про наявність великої підпільної армії, що чекає тільки на наказ до повстання, хоч, з другого боку, мусимо брати до уваги існування й наявність окремих членів революційного підпілля, які залишилися в Україні чи то під час війни, чи теж дісталися туди після війни.

Але з другого боку треба враховувати наявність і наростання спротиву проти системи «шукання за правдою», як висловився один молодий український поет, яке відбилося останніми часами в підсоветській літературі й мистецтві, а навіть і в економічній літературі. На московському ґрунті це шукання за правдою зводиться до опозиції проти партійного режиму, до офіційної «правди». В Україні воно має національний характер, виявляється в «буржуазному націоналізмі», з яким так постійно бореться партія і наявність його примушена була визнати нарада світових комуністичних партій у Москві в 1960 р. Націоналізм стає щораз сильнішим явищем в комуністичному світі і національне питання, більше ніж інтереси «світового пролетаріяту», починає щораз виразніше виступати як фактор у взаємовідношеннях між комуністичними партіями.

Це ще не означає, що СССР готовий вже розвалитися. Навпаки, советська імперія ще сильна, її цементує московський єдинонеділимський націоналізм більше ніж сила комуністичних ідей. Комунізм скрахував у московській практиці і якраз це скрахування комуністчних ідей поруч наявности московських націоналістичних тенденцій у політиці Москви по відношенні до інших народів СССР неминуче мусить викликати шукання за національною правдою серед тих поневолених народів. Москва намагається протидіяти цим тенденціям посиленою русифікацією. Але, як висловився О. Штуль-Жданович, «як традиційним є русифікаційний наступ, так традиційним є і спротив українського народу. І спротив набирає форм, можливих на даному етапі, в чому український народ на протязі своєї історії виявив незвичайну гнучкість, але водночас й подивугідну послідовність». У теперішній час цей спротив русифікаційній політиці видний (принаймні до грудня минулого року, коли Хрущов і партія рішуче виступили проти «ідеологічних відхилень» у літературі й мистецтві) в літературі, і сьогоднішня боротьба партії з літературними стилями має ознаки намагання, як висловився Жданович, зупинити чергове відродження літератури, щоб воно не набрало виразних політичних акцентів. Сам Хрущов висловив припущення, що ті шукачі нової правди в літературі й мистецтві, нагромадивши сили, могли б попробувати виступити проти «революційних завоювань». Чи не аналогія до мадярської революції 1956 р., яка почалася з вільних ідеологічних дискусій в літературному клюбі ім. Петефі?

Наявність в Україні людей, особливо молоді, які — як висловився Гайвас, «не є ні членами ОУН, ні націоналістами, ні взагалі членами якихнебудь організацій, хіба тільки комсомолу чи комуністичної партії, — відважно висувують нові гасла творчости, нові гасла боротьби за українську мову, за українську культуру, мистецтво», не є ще свідоцтвом наявности активної революційної сили. Може досить оптимістичним звучить твердження Гайваса про те, що «скорше чи пізніше прийде шанса, що ті люди стануть силою, стануть хребтом життя в Україні. А тоді прийде час на політичне завершення їхньої дії . . . і тоді українські націоналісти, емісарі визвольних сил на еміґрації, знайдуть поле для попису». А все ж, коли врахувати, що навіть сталінський терор, ані виховання молодого покоління в повній ізоляції від ідей свободи і фальшування національної історії не зуміли знищити національних прагнень і що ті прагнення знаходять свій вислів якраз устами молоді, яка живе під найбільшим денаціоналізаційним натиском Москви,— дають підстави до оптимізму, а особливо до пильнішої нашої уваги до подій і процесів в Україні та до орієнтації наших дій і зусиль на ці процеси. Ця орієнтація включає також необхідність так поставити нашу ідеологічну роботу, щоб вона знайшла доступ і **до почувань і умів** молодого українського покоління в Україні.

4. Роля української еміґрації.

Погляд Торонтської конференції на ролю української еміґрації можна висловити словами Гайваса: «Тут на еміґрації ми можемо бути тільки доповненням і допомогою тому, що діється в Україні. **Там є головний фронт, там і západе рішення в боротьбі.»**

Це не знімає з еміґрації тягару завдання, а навпаки підкреслює можливість цього завдання. Приклад реакції Москви на дію еміґрації — побудова пам'ятниа Шевченкові в Москві щойно після того, як такий пам'ятник збудовано у Вінніпеґу і розпочато заходи для будови у Вашінґтоні, започаткування (після 20-ти років Української РСР!) видавання української енциклопедії тільки після того, як еміґрація видала таку енциклопедію, жива реакція української підсовєтської преси на українську акцію за кордоном, от хоча б відзначення Українського Дня Конґресом ЗДА — доказує, що з одного боку українська акція за кордоном скріпляє національний спротив Москві в Україні, а з другого — примушує Москву робити хоча деякі, а все ж досить важливі поступки українським домаганням. Конкретно від еміґрації вимагається не лайок на большевиків і Москву, а конкретної творчої праці, щоб її відгук дійшов в Україну і скріпив там наш національний спротив Мосвкі.

Другим важливим завданням еміґрації, а зокрема її політичних сил, є збереження суверенности української політичної дії й визвольної акції, її незалежність від чужих аґентур і чужих інтересів. Наша політична дія мусить керуватися **тільки інтересами українського народу.** Одним з таких пекучих питань, що заторкують інтереси українського народу, є питання тотальної ядрової (атомної) війни. На думку Гайваса, якщо така війна мала б знищити фізично Україну й біологічно український нарід, ми мусимо бути проти такої війни. Ми можемо бути безсилі, щоб не допустити до такої війни, але ми принаймні не сміємо аґітувати за такою війною, тому, що вона, мовляв, завершиться розвалом СССР.

Врешті, черговим завданням еміґрації є об'єднання її сил, а якщо йдеться про український націоналістичний рух, об'єднання націоналістичних організацій. На думку М. Плав'юка, таке об'єднання є конечне не тільки тому, що існуюче роз'єднання ослаблює наші революційні сили, але й тому, що воно є незрозуміле для молодого підростаючого покоління і деморалізує його, відштовхує його від української національної роботи й справи.

Виникає важливе питання, чи таке об'єднання націоналістичних сил можливе вже тепер? Погляди висловлені учасниками конференції на це питання були досить оптимістичні, бо на їхню думку розходження між трьома існуючими націоналістичними організаціями полягають не в суттєвих, а в другорядних питаннях, які при наявності доброї волі й бажання можна було б розв'язати. Однак, улаштована організаторами конференції дискусія між неофіційними представниками цих трьох націоналістичних середовищ на тему єдности українського націоналістичного руху виявила, — якщо судити по поглядах їхніх неофіційних представників, які висловлювалися в дискусії, — що ОУН-ЗЧ, і ОУН-З до повного об'єднання ще не готові. Тому, на думку тих представників, єдиною реальною розв'язкою розбиття націоналістичного руху в даний час є шукання консолідації й координації дій націоналістичних організацій.

5. Устроєві зміни в націоналістичному рухові.

М. Плав'юк подав на конференції проєкт реформи організаційної побудови українського націоналістичного руху. Цей проєкт коротко зводиться до таких пропозицій:

а. Кожен член і прихильник українського націоналістичного руху повинен стати членом будьякої націоналістичної організації, яка діє на терені його перебування і працює в рамках законів даної країни. Доцільною була б приналежність до тільки однієї організації, щоб не подвоювати праці й не розпорошувати сил.

б. Націоналістичні організації мусять існувати тільки для конкретних завдань, а не існувати тільки на папері; також не повинні на одному терені існувати кілька організацій з тотожними завданнями. Проводи цих організацій мають бути виборними і відповідати перед їхніми членами.

в. Націоналістичні організації різних теренів чи різних завдань можуть творити координаційні форми для кращої співпраці і для обміну досвідом. Але ці координаційні органи не мали б бути надбудовами чи надрядними проводами.

г. Щоб забезпечити взаємовідношення й узгіднення дій між націоналістичними організаціями розпорошеними по різних теренах, вони мали б що п'ять років з'їздитися на Конґрес Українських Націоналістів, який мав би устійнювати основні напрямні української визвольної політики; вносити доповнення, корективи, чи інтерпретацію ідеології українського націоналізму; вибирати і приймати звіт Проводу Ураїнських Націоналістів.

ґ. Провід Українських Націоналістів мав би бути найвищим авторитетом Українського Націоналістичного Руху і діяти як орґан Конґресу і УНРуху між конґресами. Він не був би проводом якоїсь одної націоналістичної організації, не мав би відповідальности за біжучу роботу окремих організацій, а виконував би тільки ті завдання, які йому дасть Конґрес.

д. Голова Проводу Українських Націоналістів повинен бути зовнішнім репрезентантом Укра-

їнського Націоналістичного Руху і його найвищим авторитетом.

На думку Плав'юка, така реорганізація дала б два бажані й потрібні наслідки: поперше, вона довела б до того, що поняття УНРуху віддзеркалювало б усі націоналістичні організації і облегчила б, якщо не об'єднання, то хоч координацію дій усіх націоналістичних сил. Подруге, найголовніше, вона зняла б з плечей ОУН і ПУН відповідальність за ті справи і ту роботу, яку повинні виконувати інші націоналістичні організації, а яку вони деколи намагаються перекинути на ОУН.

Питання підняте Плав'юком не могло бути передискутоване й обговорене на конференції, бо воно вимагає глибшої аналізи всіх арґументів за і проти, узглядненння всіх можливких факторів організаційного і правного характеру, от хоча б питання погодження відношення місцевої організації до Конгресу і ПУН з місцевими законами, згідно з якими ця організація існує; питання існування ОУН як революційної організації для дій в Україні; питання зміни характеру й ролі ПУН з ролі проводу визвольно-революційної акції до ролі координатора еміґраційних організацій. Все ж у принципі треба погодитися з Плав'юковою інтенцією, а саме: спонукати місцеві організації усвідомити й перебрати на себе більшу відповідальність, а то й повну відповідальність за потреби й працю націоналістичного середовища на їхньому терені.

А. Шекерик-Доників

НАЦІОНАЛІСТИЧНИЙ АКТИВ В ГРОМАДСЬКІЙ ПРАЦІ

Починаючи свої міркування на заповіджену тему, мимоволі мушу поставити як основну тезу думку одного із творців і філософів, а рівночасно і тактичного діяча ОУН покійного д-ра Юліяна Вассияна.

«Передовсім мовчазна гідність людська в діячів щоденного зайняття: політичного, господарського, суспільного, товариського — створить в родині нашого українства настрій поваги життя і перетворить базар торгівців славою, героями і героїзмом у товариство людей в людськім домі, де панує суворий звичай пошани людини, однаково, чи вона брат, сват, чи слуга. Доки в родині українства стоятиме невгомонний вереск юродивих про свою любов і спасення України — Україна згине, розп'ята на хрест своїми спасителями».

Заки зачну розгортати поставлену тезу — в першу чергу мушу висловити вдяку моїм колегам із ЦУ ОДВУ, що мені накинули згадану тему, та рівночасно перепросити шановних слухачів за пелехатість моїх міркувань — бо це не філософічна доповідь, а жмут емпірично зіставлених проявів життя, бачених людиною Руху тільки з такої висоти, якої вона сама засягає.

Батіг дійсности примушує мене як одного із тих, що ще в Києві покійна Олена Теліга назвала галасливим — розстрілювати себе вчорашнього і сьогоднішнього в ім'я справи, що є власністю цілої нації і кожного її члена.

Проблема, що її доручено мені розв'язати, так важлива і так складна, що той, хто шукає тієї розв'язки, поповнить, на мою думку, кардинальну помилку в її наголовку, що в ньому вміщається відразу теза і її заперечення.

На мою думку, революційний актив, це не люди минулого, ОУН це не хата, що з неї можна колинебудь вийти, заховуючи рівночасно чесне звання революціонера. Для поневоленого народу суспільні організації в діяспорі — це не площа, де на дозвіллі люди грають ґольфа, але це одне з рамен української визвольної революції, і пляново ведена в них праця — це вияв визвольної дії.

Я виходжу з заложення, в першому випадку, що духово споріднені з ОУН братні організації — це рам'я ОУН, а тимсамим і української революції; тож і люди, що продовжують дію революції, працюючи в них, це не бувші, а дійсні революціонери, бо не міняється ціль, не обезцінюється труд, а тільки примінюється нові форми дії, зумовлені тереном і часом.

Щоб унаявнити тезу, ми мусимо бути свідомими в тому, що революція в цілому — це явище в першу чергу духове, ідейне і воно народжується творчістю, а не виробляється професійно. Тому, що український нарід тепер знаходиться в стані національної революції, ми мусимо бодай побіжно заторкнути питання, що це таке національна революція та чому саме її носії називаються націоналістами?

Українська революція — це процес розбудови наших політичних, духових та господарських вартостей, направлених на творення реальних підбудов до справжнього функціонування власної держави і одинокою премісою, що з неї можемо заключати про успіх революції, це включення в неї цілого народу зо всіма його

політичними, суспільними і економічними клітинами.

Приймаючи сказане заложення ,стає ясним, що частина українського народу, що живе поза материком, чи то на еміґрації, чи в країнах сталого посілля — це органічна частина материка; вона включає в більшій чи меншій мірі, залежно від її ваги, політичні, суспільні та економічні клітини. Тож логічно також і від її включення в дію української національної революції залежить успіх не якоїсь частини революції, але таки цілого визвольного процесу.

Виходячи з природної засади утилітарного відношення кожного українця до обов'язку визволення батьківщини, що в завершеній державі обов'язує всіх громадян, а американці очеркують це як дюті — повинність — зразу ж відпадає питання землячества — кастово вищого українця — тільки тому, що він родився і живе в серці материка: «Кобеляках — чи Пациковї». Відношення українця до батьківщини вимірюється його індивідуальним вкладом у загальноьнаціональну скарбницю по його спроможності. Ми мусимо мати відвагу сказати самим собі, що часто уродженець у серці батьківщини, уважаючи себе вибраним сином народу, тільки хвастається широкою історичною матнею — в дійсности так розкладається, що і згине на смітнику безплідно таки у серці батьківщини, де місто китайки доля накриває його матнею безбатченка.

А знову ж другий українець, роджений у Саскатуні, Парані, на Алясці чи Караганді не то що не мав історичного чуба чи шлика, але навіть не знає, що воно таке, з материком зіткнувся він тільки завдяки праці братів по крові відчув той могутній зов крови предків — ознайомився з культурою і потребами країни свого походження і знайшов у чужій дійсності плятформу, і ставши на ній, став дійсним українським революціонером, розуміючи слово «обов'язок» як повинність супроти поневоленого народу.

Українська революція відмінна від багатьох інших революцій; вона є справою святою для українців, а заразом міжнародною, бо вона полягає на пошануванні кожною людиною природного закону, що ґарантує кожній людині гідність і волю. Всі ті, що поневолювали, чи думають поневолювати Україну на чолі із Совєтським Союзом, це злочинці, що в своїй аморальній захланності позбавляють інших людей людських прав, релігійних почувань та, визискуючи матеріяльно, готують їм повільну загладу.

Найвищою ціллю людини на землі — це ширення правди та боротьба з темрявою-злом, і тому ми маємо право вимагати від усіх чесних людей помочі нашій батьківщині і в тому випадкові поневоленння України — це інтернаціональна проблема, що кидає клеймо на всіх сильних світу, що виголошуючи найбільше поступово свободолюбні гасла — торгують правдою і покривають злочинців. Хто покриває злочинця, той згідно з міжнародним правом стає учасником злочину.

В обличчі цієї правди ще чіткіше унаявнюється місія української людини — бо в лавах борців за волю батьківщини ми стаємо аванґардом міжнародньої справедливости. Та відразу постає питання: якже ж ми можемо бути зо своїми проблемами аванґардом бою за мрією всесвіту: упорядкованої спільноти — ніби космополітичного поняття, наголошуючи націоналізм. Тут ми мусимо усвідомити собі, що це є український націоналізм. Це система ідей і вартостей, що мають на цілі добро та інтереси нації, а історію уважають як співгру і конфлікти тих же інтересів.

Так, як в основній клітині нації — родині не можна говорити про мир і справедливість, коли батьки протеґують одних дітей, а других кривдять, так само не можна говорити про те в нації-державі, а далі в спільноті держав. Зло так велике, як всесвіт в цілому, коли воно кривдить людину.

Із наведених міркувань унаявнюється відповідь ,що це таке український націоналіст-революціонер.

Це українка чи українець, що вміє переставити себе духово так, щоб у кожній ситуації його дія приносила користь українській визвольній справі, а тим самим її завершення в повній самостійності й соборності українського народу. Націоналіст — революціонер — це не самоціль, це не апаратчик із титулом чи ранґою, це окреслення певного кадру українських людей. Ним мусимо називати всіх тих — і тільки тих, що в даний момент активно і свідомо включені у визвольний процес, що включаються в нього сьогодні, або приймуть ту назву ті, що включаться завтра, а не мають цього права ті, що байдуже із якихось причин є тільки предметом, а не підметом цього процесу. Христос сказав, що віра без діл — мертва.

Тільки той є віруючий, що живе у вірі. Від початку існування людського роду — крім духової містики вимагають всі віри зовнішних форм, що від збереження їх уважається людину причетну до даної віри. В процесі визвольного крокування не може бути людей бувших — в похідному Русі є тільки питання, чи ми

діємо, чи ні. Коли йде про наші терени, то не мають того права всі ті з нас, що байдуже з яких мотивів не зуміли себе духово так переставити, щоб їхня дія приносила користь українській визвольній справі. І тих колись заслужених людей ми маємо право називати людьми бувшими; їм історія визначить місце в пантеоні згідно з виконуваними ними визвольними функціями. Та це не справа національної революції, бо визвольний процес — це реальна дія живих людей і тих, що родяться, щоб жити й діяти завтра.

Коли завершимо будову української держави, тобто виконаємо ціль, для якої діємо, то автоматично мусить зліквідуватися функція революціонера цього періоду. Поняття вічного революціонера у власній державі зо справедливим ладом — це дуже небезпечне та шкідливе явище. Функція ідеологічно оформленого націоналіста як людини, що має правильну концепцію справедливого ладу та розподілу дібр в українській державі для українських громадян, буде продовжуватись тоді, коли її заложення одобрить український народ і так довго існуватиме, як довго буде актуальною і корисною в часі визвольного процесу.

Ясно, що коли ні революція, ні націоналізм не є самоціллю — не можна робити з функції догм, бо ж функцію оцінюється по ефективності праці, і зближення чи віддалення від цілі диктує в кожному поодинокому етапі схвалення чи несхвалення того рода функцій, а тимсамим дає право і обов'язок провірки самої функції та апарату, тобто заложень і людей.

Які ж завдання націоналіста під цю пору поза межами батьківщини?

На мою думку — це правильна підготовка до правильно розвиненої революції, це розв'язка правильної конструкції, програми, стратегії і тактики цієї революції під сучасний момент. Духові і технічні процеси, що проходять у цілому світі, а тим самим і на наших землях, остерігають нас перед так званою революційною склерозою.

Щоб зачати доцільно діяти, мусимо провірити, з ким робити, бо висліди праці вимірюються вкладом духового потенціялу та вантажу фізичних сил. І зачати мусимо від себе, по старій грецькій засаді, пізнати самі себе і то пізнати здалека і зблизька, бо тоді дістанемо самі від себе відповідь на багато конфкліктів, що гамують нашу дію. Багато з нас мусять собі признати, що час нашого вірлиного льоту минув, що не вороги, не люди, не друзі нас обезкрилюють — а закономірний процес часу, нова дійсність та нові вимоги особливо до тих, що мали б стати головним маштом у новобудованих кораблях.

Початком цього є дім, де панує суворий звичай пошани людини, однаково, чи вона брат, сват, чи слуга.

Далі ми мусимо тверезо ще раз і ще раз переглянути цілий свій революційний баґаж, що кожний із нас привіз на чужину. В багатьох із нас знайдемо тільки музейні пам'ятки, що використати можемо їх хіба в свойому крузі в часі відпочинку, що його так мало маємо. Та горе Україні, що багато з нас замість ікони Богоматері привезли в розмальованій скрині бабуні старокрайову ступу і саме цю ступу до зануди при кожній нагоді поручають як одинокий універсальний засіб піхання українського проса. І приходить до розколу, коли ніхто не подивляє їхньої винахідчивости, не переймається милозвучним гупанням, а шукає наймодерніших, найбільш продуктивних та найменш абсорбуючих людські сили винаходів. Тоді ті наші друзі замикаються із тією ступою у власному приміщенні і вкінці приходить до останнього бою, але не з ворогами, а таки з рідними дітьми, що мають вже своїх сорок літ, навчились також дечого в житті і хотіли б ту ступу тільки з пошани для батьків примістити як музейний сувенір але в такому місці, де вона не перешкоджала б нормальному процесові родинного життя.

Ми не сміємо бути сліпими і глухими на те, що з найбільш рушійного сектора української революції вибувають чільні члени тоді, коли не маємо приросту. Люди, що заломилися, розчарувалися і за ціну своєї веґетації при нас обезцінюють усе, що свіже, рум'яне й молоде. Це баляст визвольному процесові. На мою думку, це люди, що бачили не в нації, а в революції самоціль і вони були тільки на верху тому, що були легкими, а не тому, що були міцніші за хвилі, що бгали їх під себе; бо коли вони плили проти хвиль в часі бурі, то ніяк пояснити, що вони не можуть опанувати тих хвиль у помірно тихій і рівній плавбі. Проаналізувавши себе, ми спокійно глянемо на довкілля, що ним уважаю суспільні організації поза межами батьківщини. Переглядаючи пожовклі сторінки протоколів цих організацій зо здивованням знайдемо, що все те, що ми вважали за секретний патент і привезли до розгляду та подиву давно осілим друзям, — вони будучи учасниками визвольного процесу в країнах посілля з більшим чи меншим успіхом пробували робити все те, що ми робили і при найбільшій праці і добрій вірі залишилось те, що бачимо.

Ми мусимо собі тоді сказати правду в очі.

Ми про дію тих організацій чули, але їх не знали. Жорстока доля хотіла, що ті, хто організував з нас ті організації, хто знав їхню силу і слабість — поза одиноким живим п. ген. Капустянським — погинули всі.

Коли ствердимо цю правду, то нічим нам хвастатися приматом старшого революційного брата. Тоді автоматично розв'яжемо як друзі в одній хаті всі наболілі конфлікти, що постали з незнання справи. Ми маємо застереження до недосконалих форм тих організацій, маємо застереження до кадрової вартости наших друзів, що ще більше жалі й застереження мають вони до нас. Ми ті, що прийшли зо свіжими ранами з недавніх боїв в ореолі заслуженої слави, крім запаху пороху принесли їм і кров на наших руках наших і їхніх братів. І саме наша основна помилка в тому, що ми підсвідомо хотіли, щоб вони зразу прийняли нас такими, як ми були. Коли б ми були на хвилину забули за себе, а взялись зразу за розрібку нової правильної розв'язки конструкції української революції під даний момент, то не лиш наші побратими, але ціле суспільство було б прийняло нас як свіже молоко, що вливається до миски, як писав покійний поет Антонич. Коли б місто технічного переціджування самих себе до зануди, що шумно називано — організаційним оформленням — пішли були зразу в часово недосконалі форми існування споріднених нам організацій та зачали тамже цідити ворогів революції — ми стали б були духовим кормом для наших братів, стали б месіями української нової оцінки серед мас, а тоді, природно, саме життя подиктувало б нам розумну форму нашого життєвого відношення до організації в новій дійсності та наших друзів.

Які ж щоденні зайняття повинні виконувати з мовчазною гідністю українські діячі, щоб створити в родині нашого українства настрій поваги життя, щоб перетворити базар торгівців славою, героями і героїзмом у товариство людей, де панує суворий звичай пошани людини?

Тут треба відповісти, який відтинок революційної дії припадає на наш терен. На мою скромну думку, на наших плечах лежить в першу чергу вимога поставити належно питання духового змісту Національної Революції. Це треба ставити мужньо у двох площинах, а саме у зовнішній та внутрішній.

Ми не сміємо робити революції, для того, щоб уприємнювати почуття американських, канадійських, чи інших мільйонерів, мовляв, не журіться, заки впаде перша бомба на Вашингтон, український резистанс перший встромить ножа в серце Москви. Ми мусимо змобілізувати публічну опінію, щоб питала отверто сильних цього світу, яку мораль визнає цей світ: християнську чи купецьку. Коли християнську, то нехай виразно каже, що боронитиме українську проблему у сфері своїх впливів та інтересів так, як корейську, формозьку чи іншу, коли ж купецьку — то нам немає чого спішитись їм помагати. Ми виконаємо тільки громадянську повинність і на тому кінець. У внутрішньому житті ми мусимо поставити виразно питання суверенности наших інтересів. Наш інтерес вимагає якнайменших непотрібних жертв. Далі ми мусимо доложити усіх зусиль, щоб іміґрація, що репрезентує і виражує правдиві думки і настрої цілого народу, говорила одними устами, бо вона є амбасадором одної справи для нас усіх, а саме визволення України.

Дальшим нашим завданням — це розбудова духово культурних вартостей, науки, мистецтва, літератури. Ми мусимо собі узмисловити, що політична акція сьогодні не міряється тут утечею у ліс та розкидуванням летючок.

За вказівками голови ПУН п. полк. А. Мельника нам треба вложити чимало праці в наше політичне виховання, щоб сталися елементом, що принесе Рідному Краєві те, що він найбільш потребує: розважних і толерантних до себе провідників, а не стічню скачучих собі до горла ватажків, що шантажем та погрозами забезпечують собі визнання серед мас. Очевидно перед нами стоїть наказом хвилі питання розбудови наших господарських баз і вартостей. На еміґрації маємо змогу і час формувати наше відношення до тих народів, що так само, як ми, в московській неволі. Питанням нашого життя і смерти повинно бути питання бою за збереження української субстанції, за її психічне заціління, перетривання і окремішність у чужому морі. Націоналіст в нашому розумінні повинен бути людина думаюча, повна зрозуміння для справ, що їх реалізує серед суспільства, чи в боротьбі з ворогами. Всі як один мусимо знати межу і міру нашої відповідальности — де кожний з нас стоїть та за яку ділянку праці відповідає.

Мусимо за всяку ціну залишити поза собою викривлене поняття про націоналізм і вслід за шиpенням його ідеології мусимо надати йому іншого ритму та змислу його практичним виявам.

Нема покищо тут прямого ворога, тому відпадає потреба тут творити під сучасний момент і серед сучасних обставин підпілля, ходити ночами та втікати від куль. Завдання підпільника тут іти в народ, явно йти між молодь і твори-

ти візію великої і справжньої України. У холоді чужини знаходити українські душі і в тузі та пориві до України, в цілоденному жалю і щоденному бажанні до неї повернутись, виховувати не вождів, а сірих людей праці, сірого робітника на тому пості, що його батьківщина буде найбільше потребувати.

Пізнавши самі себе та своє довкілля, усвідомивши точно, чого від кожного з нас та від українців в цілому вимагає наказ хвилі, напевно знайдемо собі працю та нею зможемо навантажити український загал.

Євген Онацький

БРУТАЛЬНІСТЬ

Ленін, у свойому зверненні до з'їзду комуністичної партії в грудні 1922 р., так схарактеризував Сталіна:

«Сталін — надмірно брутальний, а ця хиба, яку можна толерувати в нашому власному середовищі, в контактах між нами, стає нестерпною на становищі генерального секретаря. Тому пропоную, щоб товариші подумали над способом, як можна було б усунути Сталіна з його становища і вибрати іншу людину на його місце,— людину, яка б насамперед ріжнилася від Сталіна в одному, а саме, щоб вона виявляла більшу толеранцію у відношенні до товаришів, і мала вдачу менш химерну . . . »

У цьому, т. зв. «заповіті» Леніна звертає увагу твердження, що «надмірна брутальність» може бути толерована в комуністичному середовищі, між самими комуністичними керівниками, але не може бути толерована на становищі ген. секретаря, якому приходиться мати справу з ширшими масами рядового членства, в відношенні до якого вимагається більше ввічливости, чемности, терпеливости . . . Брутальність, з моментів тактичних мала б заступити ввічливість і толерантність.

Заглядаю в словник чужих слів З. Кузелі: «Брутальний — грубий, дикий, неотеса.» Дивлюсь у словник чужомовних слів О. Скалозуба: «Брутальний — грубий, жорстокий, неотеса . . .»

Але ці визначення мене не задовольняють: з них не видно, що це чуже слово походить від латинського «брутус», що у французів перетворилося в «брют», — звірина. А звідци — брутальний — звірячий. Брутальне поводження — це поводження звіряче, нелюдське.

Брутальна людина — це нелюд, в якому звірячі інстинкти беруть гору над людським розумом і почуваннями. Ясно, що така людина не може бути ні ввічливою, ані толерантною, і в цьому відношенні Ленін мав рацію.

Цікаво, що говорячи про брутальність Сталіна, Ленін нічого не згадав про його жорстокість, хоча за визначенням О. Скалозуба, брутальна людина мала б бути одночасно жорстокою. Проте, брутальність не ототожнюєтся з жорстокістю. Можна бути жорстоким і не бути брутальним. Наприклад, Ленін був неймовірно жорстоким і саме тому не вбачав у жорстокості Сталіна якоїсь хиби, але він не був брутальним. Він одержав дуже добре виховання. Він походив з інтеліґентної родини і мав на собі той прошарок цивілізації і культури, що виключає брутальність, себто звірячу непогамованість, яка заперечує голос чуття і розуму і яка виявилася у Сталіна, напр., у тому, що він, за оповіданням Хрущова, сам забив свою жінку Надію Алелуєву в нападі непогамованої люті. На такий злочин Ленін, певно, не був здатний, бо в ньому інтелект надто переважав звірячі інстинкти.

Можна бути брутальним і не бути жорстоким. Топтати, напр., квіти в припадку руйнівної люті, і виривати рослини в якомусь городі чи квітнику не значить бути жорстоким, але значить — бути брутальним. Бо в жорстокості людина хоче завдати іншій людині чи тварині, страждання, в брутальності — вона тільки дає вихід своїм диким інстинктам.

Брутальність визначає примітивну натуру, що своїм духовим розвитком не далеко відійшла від звірячого світу. Тому вона й так разить у людині, що вже давно живе в культурному оточенні: вона виявляє **падіння** людської гідности до звіриного рівня. Доцивілізаційна брутальність, яку ми бачимо в людей, що живуть у примітивних умовинах життя, в жорстокій боротьбі за існування, менше разить, бо в них, у тих нецивілізованих людей, та брутальність не свідома. Вона в них натуральна, бо вона відповідає тому щаблеві людської цивілізації, на якому вони знаходяться. І вони, зрештою, і не претендують на те, щоб їх уважали за культурних людей.

Натомість брутальність дуже разить у людях, що зовнішньо виглядають на цивілізованих лю-

дей. Вона разить особливо тоді, коли ми знаємо, що та чи інша брутальна людина не тільки свідома своєї брутальности, а ще й свідомо плекає її, ніби якусь добру якість своєї вдачі чи характеу.

Той же Сталін, у відповідь на «заповіт» Леніна, заявив на з'їзді совєтської компартії:

«... Сам знаю, що я брутальний і гострий, але нічого не вдієш, таким народився».

З'їзд нагородив його за цю щиру заяву бурхливими о плесками, бо в московських большевиків брутальність, нечемність та примхливість примітивних натур, що їх Ленін ставив у вину Сталінові ніколи не були великим гріхом. Навпаки, вони відповідали — і відповідають — самому характерові московського народу (дарма, що Сталін з походження Грузин!). Не дурно Жюль Леґра, професор паризької Сорбони, писав ще в 1932 р. в своїй цікавій праці про «Русску (себто, московську) Душу»:

«Одноголосні свідоцтва стверджують: москалі, безконечно добрі і терпеливі, здатні на безмежну брутальність. Ця риса характеру, що з культурою пізніше зменшується, виявляє тим самим **брак культури.** Брутальна людина — це примітивна звірюка, що без всякого пропорційно належного приводу одного дня нараз зривається з ланцюга. На цьому рівні культури нема моральних гальм, що могли б втримати її від цього вибуху брутальности. Всі народи мають, певно, у собі деяке число осібняків, що знаходяться на цьому щаблі морального розвитку. З тією, проте, ріжницею, що коли там вони — тільки винятки, в Росії люди з цією примітивною рисою характеру, незаторкнені культурою, складають величезну більшість. Цей нарід, такий вперто покірний, заховує в своїх глибоких надрах унаслідуваний від предків склад брутальности. Тому, як тільки в того народу падають якісь моральні перепони, він, — ніби такий сумирний, ніби такий покірний, ніби так пересякнений добрістю і альтруїзмом — зривається й діє, як тічка диких звірів, грабуючи, вбиваючи, палячи все, що тільки попадає під руку, за намовами кількох хитріших, чи більш морально зіпсованих осіб» (ст. 244-45)).

Проф. Легра підкреслив, що ця московська брутальність відома з дуже давніх часів. І ми, українці, дуже добре знаємо, як брутально поводилися завжди москалі в Україні, пройшовши добру школу брутальности перше за царя Івана Ґрозного, а потім Петра І. Не дурно ж навіть в офіційних актах цю московську брутальність називали «великоросійським обикновенієм». (С. Єфремов «За рік 1912», ст. 38).

Тому то й признання Сталіна, що він і сам добре знає про свою брутальність, викликала на з'їзді компартії в Москві «бурхливі оплески». І ці «бурхливі оплески» ніби вповноважували Сталіна і далі виявляти свою брутальність. Тому зовсім марно скаржився на неї Хрущов на XX з'їзді тої ж партії в лютому 1956 р.:

«Він застосовував брутальне насильство не тільки супроти всього, що йому противилося (на думку Хрущова це було б ще зовсім таки нормальне явище!), але також супроти того, що його химерному й деспотичному характерові виглядало суперечним з його концепціями . . .»

Але зі смертю Сталіна московська большевицька брутальність не скінчилася і досягла, очевидячки, таких застрашливих розмірів (пригадати хоча б розчавлення 500 українських жінок у Кінґірі!), що навіть і московська преса почала містити листи своїх читачів, що почали протестувати проти надмірної брутальности всяких совєтських «начальників». У «Свободі» з 17 серпня 1956 р. передруковано з московської «Правди» кілька таких листів.

«Брутальним грубіяном, — писав робітник МТС Калеґанов,— був у нас попередній директор Голов. Йому нічого не варто було образити в найбрутальніший спосіб робітника.»

Робітник Барко теж писав:«Помічник директора нашого заводу і начальник ваґонового цеху обурливо ведуть себе з підлеглими їм людьми, при чому вони лаються найпаскуднішою лайкою і всіляко їх ображають. . .»

А ось що писав учитель Качкін про директорку шатурської школи (!) Шмельну:

«З учителями, якого б віку вони не були, вона говорить лише на «ти». Ще недавно вона була комсомолкою, тепер — молодий член партії. Невже їй не ясно, що брутальність неможлива в будьякому колективі, а в нашому учительському й поготів?!»

Проте було б надто несправедливо й односторонньо, коли б я не відзначив небезпечних проявів брутальности і — що найболовніше! — плекання її і в західньому світі, а зокрема в США, що, здавалось би, давно вийшли зі стадії духового примітивізму і що в деяких моментах і в деяких нагодах підносяться до вершків цивілізації і культури.

І от саме тут знаходимо ми одночасно культ непогамованих інстинктів, культ безпосередньої реакції, далекої від бажання йти за голосом розваги і взагалі розуму,— культ фізичного насильства, що має ніби в далеко успішніший і рішучіший спосіб знайти вихід із того чи ін-

шого трудного становища. Американські фільми не тільки для дорослих, але й «комікси» для дітей, охоче плекають смак до негайного і — брутального удару кулаком, до боксерського «нок-авту», до надто яскравих виявів фізичної сили, що часто супроводять усякі злочини і виступають, як невідмінний атрибут не тільки самих злочинців, а й тих, що їх поборюють. В останньому випадку це було б зрозуміло, коли б не повторювалося надто часто і не набирало характеру власне **плекання** брутальности через всі ті поліційні фільми.

А в наслідках? У наслідках досить одному авту зачепити друге, як їх водії негайно вискакують із них і починають вимахувати руками, ніби маючи розпочинати справжню бійку. Арґументи одного й другого не вимовляються, а вигукуються, і до ушкодження в парабризах додається ще й яке ушкодження на тілі . . .

Що мало б бути шляхетніше від спорту? Не дарма кажуть, що спорт має виховувати молодь джо групової співпраці. Але що ми бачимо? Бачимо, як палка симпатія одної частини глядачів до якоїсь партії змагунів перетворюється нараз в не менш палку лють проти її переможців і в ненависть до «арбітра», який ніби «продався». Це приводить до дуже несмачних сцен, де в рух ідуть не тільки кулаки, а й пляшки, каміння, палиці, все, що знаходиться під рукою. І тоді мусить втручатися в справу поліція . . .

І навіть любов, кохання, що повинні б породжувати найніжніші почуття, виливаються нерідко в найбрутальніші форми: «Я тебе люблю, але й ревную, і тому — ось маєш«» І знаходяться люди, що мірою брутальних ревнощів вимірюють силу любови! Від такої любови нераз ідуть у рух і ножі й револьвери: «Я тебе люблю і тому вбиваю, щоб ти нікому інжшому не дісталася!»

Брутальний акт насильства й арґументування фізичною силою взагалі зовсім не свідчать про силу почуття й здоров'я особи, що застосовує такого рода арґументи, як декому здається, а лише повернення до вже перейдених стадій варварства. І дуже часто, як то ми бачимо з біографії Сталіна, засвідчують скорше натуру деспотичного боягуза, а зовсім не лицарську сміливість.

Нема сумніву, що фізична сила й рішучість мають свою велику вартість у житті, але брутальна людина послуговується тими вартостями не згідно з розумом, даним нам від Бога, а згідно зі сліпими звіринними інстинктами, яким дається повну волю.

Велику ролю в відродженні брутальности й її поширення в усьому теперішньому світі завдячуємо ми тим руйнівним і в повному розумінні цього слова брутальним війнам і революціям XX-го століття, що збудили в людині вже приспану, здавалося, звірину і породили нечувані насильства й злочини аж до народогубства (ґеноциду).

У порівнянні з XIX в. наш XX вік саме в цьому відношенні, не зважаючи на величезний технічний поступ, визначає одночасно великий моральний відступ. Про це між іншим коротко згадав проф. П. Сорокін в своїй книзі «Криза нашої доби», з якої (в еспанському перекладі з англійського ориґіналу) беру цитату зі сторінки 183:

«Цивілізація, що до 1914 р. хвалилася своїм гуманізмом і симпатією, в протиставленні до оспіваної жорстокости і нелюдськости віків т. зв. обскурантизму, виродилась в щось таке низьке й брутальне, що виходить поза явну жорстокість варварів. Відродившись у століттях XII і XIII в дусі гуманности, співчуття, земної мудрости і шляхетних аспірацій, нормальна культура Заходу закінчила цю свою фазу існування в бунті моральности і підзвіринного насильства. Не можна собі уявити більш трагічного і комплектного банкротства . . . »

Нема потреби аж так песимістично оцінювати той ріст брутальности, що досяг був свого апогею на землях, опанованих Москвою, і то тим більше, що й там підносяться все частіше голоси протесту проти виявів брутальности різних московських вельмож та їх прислужників, але все ж не можна залишатися і байдужим споглядачем цього занепаду християнської духовости, що в теорії і в практиці намагається всяку брутальність зневтралізувати, а людину ушляхетнити . . .

УКРАЇНСЬКА МАЛА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

Б. Сивенко

ПОЛІТИКА ПОЛЬЩІ В СВІТЛІ НИНІШНІХ ЇЇ КОРДОНІВ

Хто перший вигадав, чи пак був автором проєкту нинішніх державних кордонів Польщі на півночі й заході, нам невідомо. Може в світовій пресі десь і було подане його ім'я, але напевно як тільки здогад, а дефінітивну відповідь могли б дати тільки совєтські архіви. Але туди преса вільного світу покищо доступу не має. Кажемо тут про польський державний кордон на півночі й заході, бо кордон Польщі з півдня і сходу визначений був уже раніш, 1939 року, коли то Совєти відірвали від Польщі західньобілоруські і західньоукраїнські землі.

Як відомо, в II світовій війні Польща, десь з кінцем 1942 року, мала вже не одного протектора, а двох: «західнього» (англосаксів) і «східнього» (Сов. Союз). Специфіка протекції цього останнього полягала в тому, що він не мав на увазі протеґувати передвоєнну Польщу, а снував пляни створення комунізованої Польщі — тобто свого сателіта, який, річ ясна, не наважився б претендувати на повернення втрачених «східніх кресів».

Отож уже взимку 1943-44 року, коли переможні совєтські армії наближались до границь властивої Польщі, Москва вже мала в обозі змонтований нею зародок майбутнього комунопольського уряду — так зв. Люблинський Комітет Визволення на чолі з Берутом. Оскільки незабаром Совєти зайняли частину суто польських земель, то цей Люблинський Комітет, відповідно до плянів Москви, проголосив «Польську Республіку Людову», а себе її урядом (по польськи «жондом»).

Мабуть уже тоді, в лоні цього «жонду», виготовлений був проєкт такого збільшення території Польщі на півночі й заході, яке бодай приблизно компенсувало б утрату Польщею українських та білоруських земель на південному сході та сході.

Треба признати, що такий проєкт, «посуваючи» польську державну територію аж до лінії Одра-Ніса на заході, а на півночі віддаючи в польське посідання всеньке Балтійське побережжя від Щеціна (кол. Штеттін) аж за Ґданськ (нім. Данціґ), справді мав познаки великого розмаху і рідко подибувані в історії політичної рації й доцільности. Що він при тім ішов по лінії інтересів Москви й не був наслідком добровільної згоди партнерів і дотичної людности, — на це нема ради. Адже приєднаня західньоукраїнських земель до УССР і західньобілоруських — до БССР також не було наслідком доброї волі приєднуваних. А проте годі заперечувати його національно-політичну доцільність та історичну справедливість. Відомо бо, що національна територія — категорія хоч не вічна, але таки без порівняння є більшою константою, ніж урядова система.

Отож, коли ми порівняємо державну територію нинішньої Польщі з територією Польщі передвоєнної, то об'єктивно мусимо признати величезну перевагу кордонів нинішніх над кордонами передвоєнної «поверсальської» Польщі.

Поперше: замість попередньої дивачної і стратегічно дуже вразливої їх конфіґурації, нинішня Польща має форму майже правильного квадрату (заваджає південно-східній «гостряк» який, до речі, належить до української етнографічної території). Подруге, замість вузького доступу до моря в Ґдині, куди провадив т. зв. «польський коридор», з обох боків стиснений німецькою державною територією, Польща має тепер морський кордон на сотні миль. Третє, оскільки в перебігу воєнних операцій німецька людність новопридбаної території (колишня Померанія, Прусія, Шлеськ) здебільша втекла або була вимордована, а жидівську людність ще перед цим винищили гітлерівці, то теперішня Польща є майже однонаціональною державою з компактною польською людністю. Якщо пригадаємо собі, скільки клопоту мала передвоєнна Польща з українцями і взагалі з нацменшостями, які вкупі становили майже 40 % загальної кількости населення, то втрату непольських земель на користь Україні і Білоруси треба вважати не шкодою, а плюсом для польської держави. Цей плюс полягає не тільки в самому факті більшої однорідности, але і в постанні реальних можливостей тривкого добросусідського співжиття і навіть політичного союзу з українцями і білорусами — а це в перспективі становить, на наше глибоке переконання, життєву необхідність для Польщі як самостійної держави.

Є ще один аспект проблеми польських кордонів, про який ми побіжно сказали, а тепер кордонної лінії і під цим аспектом. Це аспект «всеслов'янський», аспект історичного змагу слов'янської і ґерманської рас в Европі. Новопридбані від Німеччини області (т. зв. «земе

одзискане») — це справді давні слов'янські землі прибалтійських і полабських слов'ян, що в більшості становили колись державну посілість Польщі. На протязі пізніших століть німецька експансія на схід поступово підкорила їх і значною мірою засимілювала. Тепер цю завдану колись слов'янам кривду направлено, і то так капітально, що навіть найзавзятіші приклонники і дбайливці інтересів слов'янства (в тім і хочемо підкреслити позитив саме нинішньої московські «слов'янофіли» 19 віку) ледве чи мріяли про такий далекосяжний реванш. Що цю операцію проведено диктаторською владою комуністичної Москви, брутально і жорстоко,— то вже річ інша.

Тут треба згадати один деталь: на відміну від польсько-слов'янських кордонів, західні й північні кордони сучасної Польщі офіційно й досі не визнані західніми альянтами, і це з тої ніби причини, що й досі ще не укладено мирового договору з Німеччиною. А не укладено його досі тому, що Німеччина розірвана на дві нерівні частини: **західню і східню,** які сьогодні існують як дві окремі держави.

І ось все таки загал польської суспільности вільного світу (тобто поляки, що перебувають поза межами своєї батьківщини) признає рацію тільки польсько-німецьким сучасним кордонам, а кордонам зі сходу і півдня признати рації не хоче. Інакше кажучи, приріст державної території коштом «земель відзисканих» схвалює як «законний і справедливий», а зменшення території (хоч це зменшення не зачепило польського етнографічного простору) вважає для себе кривдою і несправедливістю.

Тут маємо справу з явним браком логіки: бо до одного й того самого явища прикладається дві зовсім різні мірки. Адже, якщо повернення загарбаних колись німцями областей польської території є актом справедливости, то чому б повернення Україні і Білорусі загарбаних колись Польщею українських та білоруських областей не мало б бути таким самим актом історичної справедливости?!

Треба, проте, признати, що в останніх роках серед польської вільної суспільности (про опінію «режимової» польської суспільности, під чоботом диктатури, говорити нічого) виразніше чутно окремі голоси про необхідність дивитися на речі тверезими очима і брати під увагу очевидну пов'язаність, тісну взаємозалежність польських кордонів на заході з польськими кордонами на сході.. Цю взаємозалежність можна уйняти такою політично актуальною формулою: **якщо поляки вдоволені і прагнуть конче втримати нинішні кордони Польщі на заході й півночі, то мусять бути вдоволені й нинішніми кордонами на сході.** Найменша ініціятива (з боку поляків) піддати ревізії свої східні кордони захитає морально-політичну позицію Польщі і поставить на чергу дня ревізію її західніх і північних кордонів.

Сьогодні ще дуже мало тих польських тверезих голосів, що про них ми вже згадали. (Повторюємо: мовиться про польську суспільність у вільному світі). І проводи польських політичних угрупувань еміґрації (в тім числі і того бльоку, що на нього спирається польський екзильний уряд у Лондоні) і найпотужніші громадські об'єднання та установи польської людности в Америці («Звйонзек Народови Польскі» і Конґрес Польонії») обстоюють повернення Польщі «кресуф всходніх» із Львовом та Вільном.

А проте . . . а проте ми вважаємо, що згадані тверезі голоси посилюватимуться, набувають щодалі більшої питомої ваги. Звідси зарисовується в проглядному часі перспектива розвитку двох цілком різних концепцій польської національно-державної політики.

Перша концепція: **орієнтація на Москву, як на єдиного в сучасних умовах справжнього ґаранта непорушности нинішніх польсько-німецьких кордонів,** отже посідання «зєм одзисканих». Це тягне за собою поступовий відхід вільних поляків з позицій боротьби проти Москви на позицію льояльности супроти неї, отже фактичне погодження з васальним станом «Польської Республіки Людової».

Це, звичайно, концепція й орієнтація хрунівська, що здає до архіву уславлену волелюбність поляків. Але вона до того ще й політично короткозора, бо не враховує неухильного ходу історії, який прирікає колоніяльні імперії (а такою є нинішня червона Москва і такою ж обов'язково намагатиметься бути евентуальна Москва біла) на неминучий розпад.

Друга концепція польської національно-державної політики цілком інша: вона принципова і далекозора, хоч виглядає сьогодні в очах більшости польських провідних кіл непрактичною і тому має дуже мало прибічників. Вона, ця концепція, полягає в орієнтації не на протектора («східнього» чи «західнього» — байдуже), **а на порозуміння і союз з українцями і білорусами.** Джерелом, засновком її є переконання (з нашого погляду — абсолютно слушне), що раніш чи пізніш у Східній Европі дійде до нормального стану — тобто державними сусідами Польщі з півдня і сходу будуть самостійна Україна і самостійна Білорусь, — і що саме вони, при умові дружнього курсу польської політики, будуть надійними ґарантами нинішніх польських границь на заході й півночі. Українці і білоруси, щоправда, чимало натерпілися в минулому від польських імперіялістів. Але то етап перейдений. Нинішня констеляція політичних сил в Европі робить їх

природними союзниками національної Польщі. Вони бо так само, як і вона, змагають до національної волі, в першу чергу до звільнення від московського диктату. Та й щодо Німечини українці і білоруси не мають після останньої війни найменших сантиментів. Тому саме в союзі з ними суверенна Польща має дійсні шанси протиставитися реваншистським замірам Німеччини на північному і західньому польському пограниччі.

Орієнтуючись же на дружбу і союз з Москвою, поляки мусять добре собі затямити, що в цім випадку вони ніколи не будуть рівнорядними партнерами, а тільки сателітом, цілком залежним від чужої ласки чи неласки.

Кожна публіцистична стаття має завдання не тільки щось з'ясовувати, висувати ті чи ті твердження і арґументувати їх слушність, але й закликати читача до певної акції, до політичної активности в підказуваному автором напрямі.

Статтю написано для українського читача. І ось він, цей читач, може з повним правом спитати:

А чи є потреба, чи варто нам, українцям, так турбуватися польським «станом посідання» на заході й півночі? Адже і давня королівська Польща і передвоєнна республіканська «Жеч Посполіта» — не тільки не були до нас приязно наставлені а навпаки — чинили важкі кривди.

Свята правда. А все таки ми твердимо, що союз Польщі з Україною не тільки можливий, але й потрібний і вельми корисний — так для польської сторони, як і для української. Це був би союз рівновартних партнерів (а не слабого з дужим, що ніколи не може бути щирим і тривким). Нашу перевагу в людському потенціялі польська сторона зрівноважувала б вельми значним (в очах вільного світу) морально-політичним капіталом. Боротьба поляків за свободу і суверенність, проваджена невпинно з часу «розборів Польщі» москалями та німцями, відома світові і загальновизнана — чого, на жаль, не можна сказати про українські змагання за волю.

Приязнь і союз мі народами (державами), як і приязнь між індивідами — явище обопільне, обумовлене доброю волею обох партнерів. Вони мусять бути готові до взаємних поступок-компромісів — в ім'я генеральної спільности життєвих інтересів, мусять уміти прозирати далі, щоб за «роз'єднальними деревами» бачити «єднальний ліс». Українська сторона не повинна зражуватися такими «вшехпольськими» проявами, як ось хоча б рекомендації «цензора» Конґресу Полонії в Америці Е. Козмора, в яких він домагається повернення Польщі «Зєм всходніх» із Львовом і Вільном. Ми повинні плекати в нашому середовищі доброзичливість до польського сусіда і цим допомогти зростати і набирати ваги й значення тим тверезим польським голосам, про які ми згадували вище.

ЗАЗНАЙОМТЕСЯ З НАШИМИ МИСТЦЯМИ

Іван Кейван

ДАМ'ЯН ГОРНЯТКЕВИЧ

На тлі української образотворчости и діяспорі чітко зарисовується постать мистця-маляра й видатного науковця-мистецтвознавця **Дам'яна Горняткевича.** Це наскрізь зрівноваений талант, що годі дати примат його мистецькій творчості над науковою і навпаки, хоча в останніх літах він більше продуктивний на полі української науки. Мистець народився 13 листопада 1892 р. в Ліску, Сяніцької округи, на Лемківщині. Після закінчення гімназії вступив до Академії Мистецтв у Кракові 1917 року й студіював малярство в професорів **Теодора Аксентовича** та **Станислава Камоцького.** А була це доба найкращого розквіту Краківської Академії, що стала тоді на верхів'ях завдяки знаменитим педагогам і видатним мистцям, як Ю. Фалат, Я. Мальчевський, Л. Вичулковський, Т. Аксентович, Мегофер, Павтш, Камоцький, Кунцек та інші, що відстоювали в мурах Академії дух символізму та імпресіонізму. Не дивно, отже, що юний Дам'ян мав нагоду дуже багато навчитися, зокрема збагнути тайни кольориту. Крім малярства Горняткевич з особливою пильністю студіював історію мистецтва, слухаючи викладів **проф. Лукіяна Ридля.** Визвольні змагання української нації й Листопадовий Зрив застали Дам'яна на студіях в Кракові. Він всім своїм єством бажав допомогти молодій державі та вступити в ряди УГА, але в часі переходу боєвої лінії був схоплений поляками та інтернований у Вадовицях і Домбю, де молодому мистцеві довелося переживати страхіття. Після звільнення його з табору інтернованих, він знову повернувся до Кракова, щоб закінчувати мистецькі студії. Тоді він пильно вивчав історію українського мистецтва, очевидно самотужки, бо її в Академії не викладали. Спеціяльне досліджував Горняткевич мальовила катедри на Вавелі, що їх створили українські мистці за короля Ягайла, а зокрема за Казимира Ягайловича і його дружини Єлисавети в

другій половині XV сторіччя. Тоді то після упадку Галицько-Волинської держави, українські мистці **Андрій Владика** та інші були змушені долею працювати в Польщі й відіграти ролю творців польської образотворчости. Вислідом цих пильних студій молодого мистця, появилася перша його наукова праця з обсягу цієї трагічної доби історії українського мистецтва п. н. **«Слідами нашої культури на землях Польщі»,** що вийшла у Львові 1922 року. І хоч як скрайньо вороже були наставлені духовні круги Польщі до всього, що українське — все ж, не зважаючи на це, що в тих часах було багато польських мистців, видатних монументалістів, вони вміли належно доцінити талант і знання молодого українського мистця Дам'яна Горняткевича й доручили йому в 1922 р. **розпис каплиці СС. Назаретанок у Кракові,** що його він виконав блискуче. Це був великий тріюмф не тільки для мистця, але й теж для української образотворчости. Після закінчення студій в Краківській Академії Дам'ян Горняткевич виїхав до Німеччини й продовжував свої малярські студії у Дрездені, у видатного портретиста-радника Саксонського двору **Конрада Берінґера** та в проф. **Вальтера Пютнера** в Мюнхені. Там він значно поглибив свій мистецький світогляд і засвоїв різні малярські техніки, що в Німеччині в ті часи стояли на високому рівні. Повернувшися з Німеччини вже як завершений мистець, Дам'ян Горняткевич спершу віддався портретному малярству та пейзажеві, що їх виконав цілий ряд на терені Галичини, а від 1931 р. аж до другої світової війни він всеціло посвятився церковному мистецтву й виконав поліхромії українських церков: у **Настасові, Тернопільщина, вийняткової вартости поліхромію церкви в Угневі,** далі у **Вороблячині** й **Немирові,** Перемиської дієцезії, та в інших місцевостях, як теж виконав **ікони для іконостасу в Пустомитах, Львівщина.** В церковному малярстві мистець створив свою самостійну мистецьку мову і створив зразки високої вартости, що значно збагатили скарбницю нашого релігійного мистецтва. Вони були публіковані не тільки в наших мистецьких виданнях на терені Галичини, але й теж в Празі й Мюнхені.

Дам'ян Горняткевич

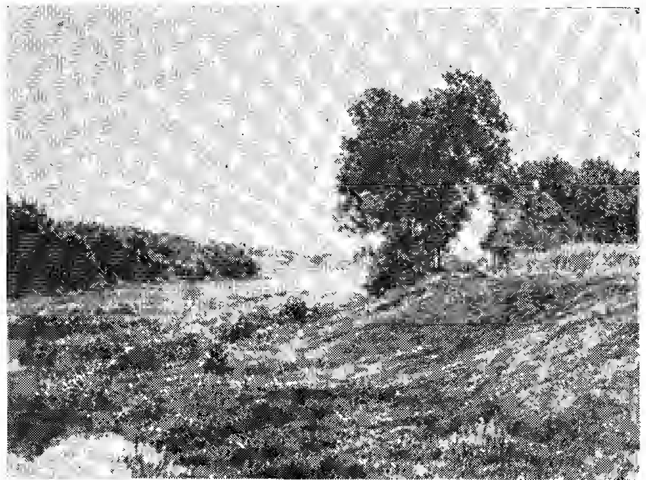
Як мистець, Дам'ян Горняткевич виростав і формувався перш за все підо впливом імпресіонізму, що панував тоді в Краківській Академії, а в Німечині він простудіював глибоко реалізм та інші мистецькі течії, що пізніше лягли в основу його самостійної мистецької мови. На тлі сучасної української образотворчости Д. Горняткевич занимає чітку й виразно окреслену мистецьку позицію. Свої твори він виставляв у Кракові, Львові, Німеччині, Америці й Канаді і вони завжди звертали на себе увагу глядачів з огляду на оригінальну мистецьку інтерпретацію та милий і ніжний кольорит.

Другою блискучою сторінкою творчости проф. Дам'яна Горняткевича, це його наукова праця, що в ній він, особливо в останньому періоді, виявляється дуже широко. Свою наукову роботу він веде від довгих десятків років і має за собою вже досить поважний науковий дорібок: низка статтей, розвідок, рецензій, монографій та полемічних статтей з ділянки історії українського малярства, зокрема Шевченкознавства й народнього мистецтва. Як глибокий знавець українського народнього мистецтва, проф. Д. Горняткевич упродовж довгих років збирав вартісні експонати з цієї галузі, особливо писанки й вишивки, ведучи свої досліди на Поділлі, Гуцульщині й Сокальщині. Його унікальна збірка цих експонатів була справжньою атракцією на виставках у Німеччині й Америці. Горняткевич належить до тієї категорії науковців, що досконало здають собі справу що й коли треба виконати та що є найбільш актуальним у даному періоді. Вже після закінчення мистецьких студій в Краківській Академії він відчув, що в першу чергу слід зібрати джерельний

матеріял для характеристики мистців-українців, що навчалися в цій же Академії впродовж її існування, бо це матиме велике значення для майбутніх істориків українського мистецтва. хоч не так легкий був йому доступ до архіву Академії, де секретарем був скрійній польський шовініст та україножер, все ж Горняткевичеві вкінці вдалося доступити до архіву й видобути повний список студентів-українців з зазначенням вислідів їх студій та мистецьких досягнень. А цей архівний матеріял був не малий, бо охоплює позиції 110 студентів-українців. На превеликий жаль, ця вартісна праця й досі лежить в рукописі недрукована. В часі другої світової війни і на скитальщині проф. Д. Горняткевич використовував кожну нагоду, щоб зібрати матеріял про життя й творчість наших мистців від діячів української культури, родичів і приятелів мистців і ця його невтомна праця дала блискучі висліди, бо в 1958 р. вийшла друком його праця **«Українські мистці в автобіографіях»**, накладом Української Видавничої Спілки в Лондоні, Англія. Ця 78 сторінкова книжечка є надзвичайно вартісна для нашої історії мистецтва. В ній автор дуже живо й переконливо та з великим знанням і любов'ю до українського мистецтва, змалював сильветки кількох наших видатних мистців: **Олекси Новаківського, Василя Кричевського, Амвросія Ждаху, Охріма Судомору,** як теж майже невідомих, але дуже талановитих і багатонадійних мистців **о. Ксенофонта Сосенка** та **Володимира Пеленського.** З особливим хистом змалював постать видатного мистця Василя Кричевського, що є найбагатшою до цього часу характеристикою цього мистця й кожного читача захоплює до глибини душі. Книжка ця мала великі успіхи серед нашого громадянства і сьогодні автор працює над дальшими її частинами, пильно збираючи матеріяли. А що перша частина написана з великим хистом і знанням, то й наступні частини будуть напевно тішитися великими успіхами й причиняться значно до збагачення українського мистецтвознавства. Крім цієї монументальної праці проф. Д. Горняткевич опрацьовує монографію про одного з найвидатніших українських мистців **Петра І. Холодного** і, зібравши репродукції з його релігійної творчости, проєктів вітражів, історичних композицій як теж композицій, виконаних на тему поетичної творчости Т. Шевченка, портретів і пейзажів, автор хоче дати повну характеристику цього видатного й оригінального мистця та змалювати всесторонній його портрет, як визначного педагога, науковця, державного мужа УНР та щирого й безприкладного українського патріота.

Після переїзду зі скитальщини до Америки, проф. Дам'ян Горняткевич осів з родиною в Ньюарку, де мусів спершу тяжко фізично працювати. Але навіть у цих скрайньо невідрадних моральних умовах, він не заломався й не покидав своєї мистецької й наукової праці. За його великі заслуги для української науки його обрано дійсним членом Наукового Товариства ім. Шевченка й Української Вільної Академії Наук, віцепрезидентом УВАН та керівником Мистецької Кураторії.

Останньо проф. Д. Горняткевич живе на емеритурі й увесь свій час присвячує мистецтву й науковій праці. Як видатного мистецтвознавця його обрали членом Комітету для виготовлення **пам'ятника Т. Шевченкові у Вашингтоні** та головою мистецького жюрі для розгляду й оцінки проєктів цього пам'ятника. Навчає теж історії української культури на Курсах Украї-

Д. Горняткевич: «Хата за селом»

нознавства та вспів уже виховати низку талановитих учнів, що присвятилися студіям архітектури, поліграфії та іншим галузям мистецтва. Озброєний солідним знанням, незламною ідеєю й непохитною вірою у світле майбутнє українського мистецтва, він завжди в поході вперед, щоб вивести українське мистецтво, а зокрема мистецтвознавство на верхів'я.

Інж. Юрій Артюшенко

ЕТНІЧНІ ГРУПИ ТА ПОЛІТИЧНІ ЕМІҐРАЦІЇ У ДЕРЖАВАХ ВІЛЬНОГО СВІТУ

(закінчення)

II. Державно-діюча еміґрація.

Коли етнічні групи є речниками інтересів своїх нових батьківщин, то речником національно-державної рації тих народів, звідки ці групи походять, є їх державно-діючі еміґрації та екзильні уряди.

Як і попередньо, обмежимося приміром існування української державно- діючої еміґрації та українського Державного Центру.

В історії України це не перший випадок перебування на чужині української державно- діючої еміґрації та українського екзильного уряду. Найяскравішим того приміром може послужити державно-діюча еміґрація в XVII столітті, під проводом гетьмана Пилипа Орлика. Тепер, як і тоді, Західня Европа не дала ніякої реальної допомоги Україні, а за допомогу Туреччини Україні прийшлося дорого заплатити. Турецький везир випустив москалів з пастки і заключив «Прутський мир», що є аналогічним з «Ризьким», який заключили наші союзники — поляки з москалями поза нашою спиною в нашу історичну добу.

На жаль, по смерти гетьмана Пилипа Орлика (1739 року), робота державно-діючої еміґрації завмерла, а вслід за цим прийшла і цілковита ліквідація державної дії в екзилі.

І в нас, як і тоді, основою державно-діючої еміґрації стала Українська Армія, що не скапітулювала перед чисельно-сильнішим ворогом, але з несплямленими державними прапорами, за своїм Урядом відійшла в чужину, де й надалі тривалими й незмінними дороговказами для неї зістали Акти 22. січня 1918 і 1919 р.р., — відроджені з державної минувшини, що її символізує державний герб — тризуб.

Пізнавши ціну орієнтацій на зовнішні сили, які позначилися в Україні концентраційними таборами, штучним голодом і масовим терором, державно-діюча еміґрація прямує до створення власнопідметних державних сил тільки на вірі в себе і свій народ.

Рівночасно йде зміна поглядів у цьому напрямку і в Україні, проникаючи навіть у ряди дотепер вірнопідданих Москві комуністів, які в теперішнім всесоюзнім процесі пізнають у теперішнім Советськім Союзі давню московську імперію.

Сьогодні українська державно - політична думка як в Україні, так і в чужині, в шуканні правди й сили відгрібує з глибин українського буття власні державницькі основи, щоб на них далі продовжувати і вивершувати державну будівлю, недокінчену попередніми поколіннями. Рушієм же до цього стала пробуджена віра в те, що тільки на цих основах Українська Держава своїми вершинами піднесеться так далеко в висоти майбутнього, як далеко корінилися її основи в глибинах минулого. .

І не відірвано від цього йде зміна ментальности і в Україні. Навіть московські кадри українського походження під тиском національного сумління скидають чужі окуляри і починають шукати української правди в українськім народі. І на цім шляху своїх шукань вони починають відчувати, що українська правда кориниться в праджерелах української героїчної духовости, в отих кожночасних державних відродженнях і у своїх власнопідметних державних силах, що їх в нашу добу уосібнює в собі державно діюча еміґрація. І чужі впливи, накинені доктрини та вороже українським національним засадам виховання, в них починають відступати під тиском всеохоплюючої української національно-державної ідеї, що пробуджується в їхній підсвідомості.

Та незалежно від цього, тяглість української державної дії, закріпленої в душі українського народу ще актами 22. січня, далі в Україні продовжується, чого доказом мільйони жертв, що їх поніс український нарід за минулих 45 років.

І ця національно-державна дія в Україні йде в гармонії з державною дією в чужині. Бо українська державно-діюча еміґрація — це вислідна державно-творчих дій всього українського народу. Це втілення суверенною волею народу цілого комплексу духових, політичних, культурних, економічних, релігійних та інших національно-державних проблем у одній державній концепції, що її репрезентує Український Державний Центр.

Українська державно-діюча еміґрація є єдиним вільним законним речником суверенної волі українського народу. І для кожної держави волелюбного світу не є ворогом, але союзником-приятелем.

Німеччина в останій світовій війні знехтувала в своїй зовнішній політиці незалежний український державно-політичний чинник. Але на підставі статті експерта психолоґії війни та консультанта головного штабу збройних сил США Воллеса Керрола в журналі «Лайф», з 19 грудня 1949 р., де автор, між іншим пише: «Нам треба вивчити цей страшний промах німців і ніколи його не повторювати.» — можна думати, що держави волелюбного світу, де перебу-

ває українська державно-діюча еміґрація, не будуть повторювати в міжнаціональних взаєминах німецьких помилок.

Державам вільного світу легко буде уникнути тих помилок, якщо контролею правильности їх зовнішньої політики в цім напрямку поруч етнічних груп буде і державно-діюча еміґрація на чолі з тими Державними Центрами в екзилі, яких джерело законности лежить у передокупаційному державницькому періоді та органічно в'яжеться з суверенною волею поневолених народів.

Зокрема, Український Державний Центр є символом синтезуючої української державної ідеї та спільних державно-творчих діл. Цей Центр обмежує внутрішньо-груповий політичний поділ до певних границь і привертає українській зовнішній політиці законний стан і уповноваження Українській Народній Республіці на міжнароднім форумі.

Коли пов'язання державно-діючої еміґрації— громадян Української Народньої Республіки з своїм Державним Центром є формально-правного порядку, то пов'язання чужих громадян українського походження з Українським Державним центром є тільки морального характеру. Але й це має своє питоме значення як для державно-діючої еміґрації, так і для держав вільного світу. Українську етнічну групу і українську державно-діючу еміґрацію органічно поєднує національна культура, що походить із духовости, традицій і моральних вартостей українського народу, що не перечить, напр., інтересам США, як це говориться в брошурі "Guide for new Americans": — «Приїзджаючи до Америки, привозити зі собою великі скарби вашої традиції, національної культури . . . Америка не хоче Вас позбавити тих скарбів, навпаки — Америка прагне, щоб Ви ділили свою культуру з іншими американцями.».

Що більше, це є надійним містком і світлими вільного світу та українською державно-діючою еміґрацією і її народом спільної дії й тактики на певних відтинках зовнішніх відносин і до усунення протиріч.

На цім шляху лежить і творення єдиної реально-видимої форми визвольного фронту поперспективами до вирішення між державами неволених Москвою народів та одної офіційної репрезентації їх перед цими державами, що теж лежить і в їх інтересі, бо зміцнює сили волелюбного світу.

До чого завжди в своїй історії українці прямували, доказом того є хоч би Конґрес Поневолених Народів у 1917 році в Києві. Українці все були тої думки, що так довго внутрі поодиноких народів і поміж народами світу не наступить справжній мир, як довго в основу взаємного довір'я не ляже така ідея, якою б насправді жили не тільки офіційні її речники, але й найширші народні маси.

Власне такою ідеєю в наш час стає стремління волелюбних народів світу до синтези національного й соціяльного в себе і в зовнішнім світі та до взаємного гармонійного пов'язання народів світу на засадах пошанування незалежности й самостійности та національних і господарських інтересів .

Носіями ж цієї ідеї в державах вільного світу є їхні етнічні групи та політичні еміґрації народів, поневолених московською імперією.

ЩО ТАКЕ ЛЯСЕР-ПРОМІННЯ?

Винахід фантастичних розмірів.

Винахід, що його передбачав Айнштайн тому близько 50 літ, стався сьогодні дійсністю. Науковці вважають цей винахід за покищо найбільший у 20-ому столітті. Назва винаходу — Laser. Слово це сталося уже «поняттям», хоча на це поняття зложилися тільки 5 початкових букв таких слів: Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation — по-нашому приблизно: підсилення світла наснаженою емісією променів. (Може хто піднайде кращий термін — прим. дописувача). Подібно створено слово: радар із Radio Detecting and Ranging. (За поміччю ультра-коротких хвиль виявити якийсь предмет, зміряти його віддаль і стежити за його рухом).

З винаходом лясера вдалося уперше витворити світло не тільки що незвичайної сили, але й світло однакової довжини хвиль, то значить в'язанка («сніп») променів, що з однаковою довжиною хвиль пробираються у простір у протиставленні до звичайного світла, що є сумішкою хвиль різної довжини. Біле світло, пропущене крізь шкляну призму, розщіплюється на сім кольорових в'язанок від червоної до фіолетної, крім того є ще промені поза-фіолетні й поза-червоні, короткі й довгі хвилі, що їх ужито в радіо-техніці.

Винахідником лясер-проміння являється фізик Charles Townes з Технологічного Інституту в Кембрідж (Массачусетс). Щоб зрозуміти принцип лясера, треба сказати ось що: Усі дотеперішні методи продуковання світла зводяться до того, що атоми якогось тіла побуджуєтья до жаріння хаотично. Напр., у жарівці електричний струм розгріває металеву нитку до жа-

ріння і так постає в атомах металю проміння, зване світлом. Атоми висилають промені в усіх напрямках навколо. Істотно йнакше діється в лясері: його пристрій **спрямовує** промені **в одному напрямі.**

«Душею» пристрою лясера є матеріял, здібний абсорбувати в себе світло. До першого лясера в 1960 р. вжито до цього криштал рубіну. Рубін має як «занечищення» металь хром. Хром обсорбує промені світла й побуджує свої атоми вбирати в себе енергію. Так збуджені атоми віддають цю енергію у виді частинок світла, званих фотони.

Вони в зударі з іншими атомами хрому викликають ланцюгову реакцію так, що мільйони фотонів кружляють у кришталі. В результаті являється промінь величезної енергії. В'язанка таких променів дається сконцентрувати при помочі сочок (лінз), тому що всі промені йдуть у одному напрямі. Така в'язанка променів, скерованих на місяць 1962 р. із згаданого Техн. Інституту, зробила дорогу 400,000 км., відбилася від місяця і дала на поверхні місяця світляну пляму проміру 3 км., коли звичайне світло — якби воно досягло місяця — дало б світляну пляму з проміром в 40 тис. км.

Техніка лясер-проміння існує ледве кілька літ, а вже пророкують їй фантастичну майбутність. Над новими пристроями лясера працюють тепер в Америці спеціялісти в університетах, дослідчих інститутах і промислових лябораторіях. Уже доведено, що нетільки кришталі рубіну можуть витворювати проміння лясер, але й інші кришталі, метали й гази, як от сумішка гелію і неону та ще одна рідина.

Про природу цих матеріялів докладно не відомо, бо це тайна з оглядів мілітарних. Багато проблем ще не рішено, але шлях до великого промислу вже позначений. Уперше вдалося витворити проміння сильніше від проміння сонця. Абсолютний потенціял лясер-проміння не знаний. Але відомо, що цей потенціял виносить щонайменше 100 мільйонів ватт, а температура — мільйони ступнів Цельсія. При таких розмірах абсолютні величини ваттів і ступнів тепла мають тільки релятивне значення.

Ніяка несподіванка, коли лясер-проміння пробиває в частиночці секунди діямант або сталеву плиту. Застосування Лясера в техніці полягає в тому, що його проміння рівняється радіовим хвилям, отже, представляє собою безперервні ряди хвиль однакової довжини. Ця прикмета уможливлює ужити лясера в радіо, радарі й телевізії.

Недалеко та пора, коли один лясер промінь вистарчить до проведення всіх радіо-передач Америки, телевізійних програм і мільйона телефонічних розмов і то рівночасно. Лясер діє на величезні віддалі, тож відіграє важну ролю у комунікації із сателітами.

Без огляду на величину енергії можна в'язку лясер-проміння зредукувати до величини голки до шиття. І вже застосовано лясер у медицині при делікатних операціях. Уже думають, чи не випалювати лясером раковинні клітини і інші нарости, чи не вжити його в лікуванні шкірних недуг. Ба! Ужитковий потенціял лясера, здається, не має границь. Ось недавно зладжено новий лясер, здібний зробити переворот у техніці освітлення. До цього вжито світляних хвиль із червоного поля спектра. Майбутня лямпа, може, буде куском металю величини кінчика олівця, джерелом світла, що вічно горить і значно більше електричного струму перетворює на світло, як звичайна жарівка.

Проміння лясера — як з повищого виходить — може вийти людям на велике добро. Але лясер має і сильно темний бік з огляду на мілітарні перспективи. Уперше в людській історії являється можливість воювати світляними гарматами. Не буде металевих стріл, тільки світляні, а перед ними ніяк людям берегтися. З фантастичною скорістю попаде промінь лясера в ціль. Ракета й джетовий літак — це слимаки супроти блискавичного лясера. Доми, люди, ракети і атомні бомби поцілені лясером заміняться у хмарку пари. Що тисячі літ було утопією, кошмарним сном, те присувається щораз ближче в сферу можливости.

Наразі ще до цього не дійшло, може й не дійде ніколи так далеко, щоб людство нічого ліпшого не знало, як нищити себе промінням смерти.

Величезне благо мають люди в руках — отой чудний інструмент, чия сила лежить поза людською уявою.

Подав за «Зонтаґсблят Штатс-Цайтунґ унд Геральд» ч. 24 з 16 червня 1963.,

І. Докторук

Сл. п. АГАПІЙ ГОНЧАРЕНКО

В українській пресі вже чимало писалося про українського патріота сл. п. о. Агапія Гончаренка. Є також українські товариства, які носять ім'я тої людини, що все своє життя присвятила боротьбі за правду та за права українського народу. Коли ми повернемо колесо історії на 100 літ назад і на тлі тодішніх подій оцінимо діяльність о. Агапія, як українського па-

Сл. п. о. Агапій Гончаренко

тріота, як борця, якого виховала доба Шевченка, тоді щойно зможемо пізнати його велич і значення. Нерівна боротьба з московським імперіялізмом та за права закріпощеного українського селянина не відстрашили о. Агапія, а навпаки, загартували його до дальших дій. Хоч кріпацтво знесено в 1861 р., але національний гніт не уставав. Кличі, що їх кинув в народ Шевченко та сучасні свідомі українці, підважували існування «тюрми народів» і московські імперіялісти стали вживати всяких засобів, щоб знищити раз на все дух волі й стремління українського народу до власного життя.

В такому то часі, а саме 1. січня 1865 року, приїздить, тоді 33-літній, о. Агапій Гончаренко через Бостон на вільну землю Вашінґтона. Саме тоді шаліла в Америці громадянська війна, що вкоротці закінчилася перемогою північних штейтів. О. Агапій виїздить на захід і поселюється в Каліфорнії, недалоко місцевости Гейвард. Там він купує 50 акрів землі, загосподаровує її та гордо називає її «Україною». Назва настільки принялася, що в офіційних посмертних посвідках зазначено місце смерти о. Агапія і його дружини Альбіни: «Юкрейніач Ґайтс». В тому часі було ще мало українців в Америці й о. Агапій стає священиком для православних греків. Він зорганізував греко-православну церкву в Нью Орлінс. Рівночасно він не забуває про страждання рідної України. Він видає першу в Америці українську газету: «Свобода — Ліберти», пише в американській пресі про справи України, про московський імперіялізм, допомагає американському урядові при купні Аляски від Росії; він є першим видавцем ґазсти: «Аляска Геральд», видає підручник для навчання московської мови для американської армії на Алясці і.т. д.

Зі смертю о. Агапія і його дружини в 1916 році, їхнє майно перейшло в чужі руки. Немає вже назви:« Україна», знищений історичний будинок, де о. Агапій писав свої статті звернені проти московської тиранії, пусткою стоїть його славна: «Печера», дс він постійно молився за Україну та за український нарід, його багата бібліотека, що сьогодні мала б для нас величезну вартість, знищена в 1956 році. Українці Америки і Канади не мають нині можливости відвідувати свобідно ті місця, де жив і працював для добра України її великий син. Українці в Америці нераз виказували свою солідарність у загально-громадських справах і осягали при тому перемоги. Доказом того є будова пам'ятників і назви вулиць та площ іменами наших славних предків, але все ж таки їх небагато. Тепер творяться комітети яких завданням є вплинути на урядові чинники стейту Каліфорнія, щоб вони відкупили від теперішнього власника колишнє майно сл. п. о. Агапія і його дружини Альбіни Гончаренків, маючи на увазі його працю для добра Америки, та створили публічний парк і привернули назву «Україна», бо так сл. п. о. Агапій називав свою посілість повних 47 літ. Від нашого заінтересування тою справою залежить також успішний вислід нашої акції.

За додатковими інформаціями і взірцем, як треба писати прохання можна звертатися на адресу:

Mr. Theodore Luciw
The HONCHARENKO COMMITTEE
423 Jefferson St. N.E.
Minneapolis 13, Minn.

ЛИСТОПАДОВА ЗБІРКА НА УКРАЇНСЬКИЙ ВИЗВОЛЬНИЙ ФОНД.

20.-й Відділ ОДВУ в Рочестер. Н. Й.

Др. Артемович Теофіль — дол. 15, Манківський Карло — дол. 10, Др. Остапюк Ярослав — дол. 10, Др. Кіндрат Іван — дол. 5, Зелез Володимир — дол. 5, Шимін Павло — дол. 5, Олексин Іван — дол. 5, Повх Андрій дол. 5, Гаріс Павло — 5, Крижанівський Михайло — 5, Дворський Михайло — 5, Федунишин Іван — 3, Кірчей Іван — 3, Павлишин — дол. 3, Гриців Микола — дол. 3, Баран Володимир — дол. 2, Баран Осип — дол.2, Грицик Іван — дол. 2, Яремчук Михайло — дол. 2, Касіянчук Ілія —дол. 2, Кричук Степан — дол. 2, Лаба Василь — дол. 2, Лехновський Іван — дол. 2, Бойчук Іван — дол. 2, Кахникевич Тарас — дол. 2, Коба Андрій — дол. 2, Лопатка Гнат — дол. 2, Песко Теодор — дол. 2, Речицький Славомир — дол. 2, Телявський Т. — дол. 2, Тимчишин Михайло — дол. 2, Костеле — дол. 2, Лекарі Бені — дол. 2, Спензано Сам. — дол. 2, Домбчевський Роман — дол. 2, Остапчук Роман — дол. 2, КостинюкМикола — дол. 2, Вергун Роман — дол. 2, Холевчук Марія — дол. 1.50, Кушнір Юліян — дол. 1, Лучанко Мирон — дол. 1, Тріщук Ілія — дол. 1, Прокопович Михайло — дол. 1, Заблоцький Іван — дол. 1, Мончук Степан — дол. 1, Сташків Петро — дол. 1, Скрипник Василь — дол. 1, Микитюк Василь — дол. 1, Сніженко Іван — дол. 1, Слупський Дмитро — дол. 1, Вирства Дмитро — дол. 1, Білан Василь — дол. 1, Благий Мирослав — дол. 1, Чорнобіль Роман — дол. 1, Чубара Василь — дол. 1, Діцк Петро — дол. 1, Довгалюк Харитон — дол. 1, Друзяко — дол. 1, Довженко К. — дол. 1, Ейзенбурґ — дол. 1, Ґной Володимир — долярів 1, —Герко — дол. 1, Івасів Іван — дол. 1, Яріш Петро дол. 1, Єйна Микола — дол. 1, Юськів М. — дол. 1, Кольцьо Володимир — дол. 1, Кучмій Василь — дол. 1, Лонкевич Марко — дол. 1, Матковський Ярослав — дол. 1, Максимів Дмитро — дол. 1, Підошва Мирон — дол. 1, Пірков М. — дол. 1, Похекоцінеро — дол. 1, Стеценко Петро — дол. 1, Скіц Катерина — дол. 1, Скіц Микола — дол. 1, Спензано — дол. 1, Тарнавський Володимир — дол. 1, Тишовницький — дол. 1, Зубіль Микола — дол. 1, Лялька Михайло — дол. 1, Н. Н. — дол. 1, Білок М. — дол. 0.50, Мотіно — 0.50.

Разом зібрано долярів 181.50.

Листопадова збірка ч. 62., Чікаґо, Відділ 2-гий.

Михайло Панасюк — дол. 10.00; Л. Кузик — дол. 10.00; Михайло Фесенко — дол. 5.00; П. Максимонько — дол. 5.00; С. Рихтицький — дол. 1.00; А. Іванів — дол. 5.00; А. Особа — дол. 1.00; І. Петручок — дол. 1.00; В. Дорошенко — дол. 1.00; М. Лаба — дол. 5.00.

9-ий Відділ ОДВУ, Сиракузи, Нью-Йорк.

Одноцентовий фонд 1962 р.

Граб Михайло — дол. 5.00; Січ Дмитро — дол. 2.66; Пилипишин Степан — дол. 12.00; Величко Ярослав — дол.16.10; Кривий Михайло — дол. 5.76; Гірняк Андрій — дол. 4.10; Прибила Володимир та Кость Анастазія — дол. 6.35; Смаґа Володимир — дол. 5.05; Каменюк Ілля — дол. 4.00; Осухівський Віктор — дол. 2.40; Туркевич Гаврило — дол. 5.00; Зельський Ігнат — дол. 2.16; Ревюк Володимир — дол. 5.00.

Листопадова Збірка в 1962 році у Відділі 23 ОДВУ в Аллентавні, Па., винесла дол.203.00.

Жертвували:

По дол. 10.00: Д-р Іван Мончак, Іван Козак, І. Вокрін, Василь Лукницький, Похоронне Заведення Вебер, Роман Вітровий.

По дол. 5.00: Проф. А. Білинський, М. Паращак, Г. Ґолиць, полк. А. Марусенко, о. прот. А.Двораківський, М. Спрінгер, М. Романенко, Г. Остюк, А. Гелетканич, В. Гелетканич, М. Голиць, М. Когут, Іван Задверський.

По дол. 4.00: Іван Швець.

По дол. 3.00: о. радник Т. Бариляк, П. Залиба, Бражак.

По дол. 2.50: Роз. Сидорак, М. Сидорак, В. Кузмак, Яків Зінченко, Вол. Фартух, Іван Кулик, М. Качмар.

По дол. 2.00: А. Пінчук, І. Турко, П. Ганусевич, о. Д. Савка, Сергій Худоліт.

По дол. 1.00: І .Поновак, М. Оришин, І. Федорінець, В. Перун, Д. Паращак, Т. Світило, М. Юречко, О. К. Даниловський, С. Онищенко, І. Вус, В. Гогош, Н. Боцко, Петро Кривоніс, Д. Хорват, П. Романишин, І. Марковчук, М. Хомко, Н. Н. А. Проць, М. Бранчук, І. Стрет, Є. Процак, Н.Н.

Збірщиками були друзі: Іван Козак, Василь Ґелетканич, Григор Ґолець та проф. А. Білинський.

Всім жертводавцям та збірщикам Управа ОДВУ висловлює глибоку подяку.

Your mailbox is a branch office for TRIDENT SAVINGS!

WE PAY POSTAGE! You get postage-paid, addressed envelopes for all savings and withdrawing money.

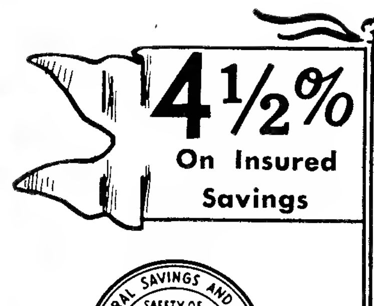
YOUR MONEY IS ALWAYS SAFE! Not one of our customers has ever lost a penny in sending us checks, or getting checks from us! (And — of course! — your savings are insured up to $10,000 by the Federal Savings and Loan Insurance Corporation.)

Your Money earns generous returns of 4½% per year — and any amount you add to your account before the 15th of any month will earn a full month's income for that month.

Earnings are distributed semi-annually, on April 30 and October 31.

Write or call today for your "Save-By-Mail" Literature — with everything you need to get started on a convenient profitable savings program!

"A THRIFT INSTITUTION ORGANIZED 1913"

TRIDENT SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION

1935 WEST 51ST STREET - CHICAGO 9, ILLINOIS

TELEPHONE PROSPECT 8-5800

Independent Ukraine
2315 WEST CHICAGO AVENUE
CHICAGO 22, ILLINOIS, U. S. A.

Return and Forwarding Postage Guaranteed

BULK RATE
U. S. POSTAGE
PAID
Chicago, Ill.
Permit No. 7547

2[illegible]3.
Mr. M. Kawka
[illegible]915 Forestdale Ave.
Cleveland [illegible], Ohio

APR [illegible] 68